

ทัศนะของพุทธศาสนิกชนต่อสถานภาพและบทบาทของภิกษุณีในประเทศไทย

5.1 การศึกษาจากแบบสอบถาม

การศึกษาเรื่องนี้ ได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้ และการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ข้อมูลทุติภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย พระไตรปิฎก เป็นต้น รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลจาก Internet และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ต่างๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ จะนำมาเรียบเรียงไว้เป็นส่วนนำในการศึกษาวิจัย และใช้เป็นกรอบแนวคิด ในการวิจัย รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถาม

2. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลขึ้นมาใหม่ โดยรวบรวมจากแบบสอบถามที่ได้ถามพุทธศาสนิกชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นต่อสถานภาพและบทบาทของภิกษุณีในประเทศไทย

การศึกษาจากแบบสอบถามในครั้งนี้ ได้รวบรวมความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของภิกษุณีในประเทศไทย ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบสอบถามขึ้นโดยอาศัย ผลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ที่ชาวพุทธ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา และกลุ่มบุคคลทั่วไป ซึ่งในแต่ละกลุ่มประกอบไปด้วยพระและฆราวาส โดยในการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาได้แจกตามภาคต่างๆ ดังนี้

ภาคเหนือ เลือกจังหวัด ลำปางและเชียงใหม่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เลือกจังหวัดขอนแก่น

ภาคใต้ เลือกจังหวัดกระบี่ และสุราษฎร์ธานี

ภาคกลาง เลือกกรุงเทพมหานคร เนื่องจากสามารถเก็บข้อมูลได้สะดวก

ซึ่งในการรวบรวมข้อมูลในแบบสอบถามนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งข้อมูลในการสอบถาม ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ก. ข้อมูลทั่วไป เป็นการถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ผู้ศึกษาต้องการถามเพื่อให้ได้รู้สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยในคำถามมีทั้งแบบให้เลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วย สถานภาพ, อายุ, อาชีพ, ที่อยู่, และการศึกษา

ข. ความรู้เกี่ยวกับภิกษุณี เป็นการสอบถามความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภิกษุณี เป็นแบบให้เลือกตอบในลักษณะ ถูก-ผิด โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่เห็นว่าถูก

โดยแบ่งลักษณะคำถามออกเป็น 3 หมวด รวมทั้งหมด 10 ข้อ คือ

ตารางที่ 2

คำถามเกี่ยวกับความเป็นมาของภิกษุณี ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ คือ

ข้อ	คำถาม	คำตอบ
1	ใครคือภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา	พระนางมหาปชาบดีโคตมี
2	ภิกษุณีรูปแรกบวชด้วยวิธีใด	ครุฑมมปฏิคหณุปสัมปทา
3	สิกขมานาบวชด้วยวิธีใด	ญัตติทุติยกรรม
4	ปวัตตินี หรืออุปัชฌาย์ของภิกษุณีต้องมีพรรษาเท่าไรขึ้นไป	12 พรรษา

ตารางที่ 3

คำถามเกี่ยวกับศีลและข้อวัตรของภิกษุณี ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ คือ

ข้อ	คำถาม	คำตอบ
5	ภิกษุณีถือศีลกี่ข้อ	311
6	สิกขมานาถือศีลกี่ข้อ	6
7	พระภิกษุและภิกษุณีจะกราบไหว้กันตามอาวุโสของพรรษาได้หรือไม่	ไม่ได้

ตารางที่ 4

คำถามเกี่ยวกับการริเริ่มฟื้นฟูพิกษุณีในประเทศไทย ประกอบด้วยคำถาม 2 ข้อ คือ

ข้อ	คำถาม	คำตอบ
8	ประเทศไทยเคยมีพิกษุณีมาก่อน ตั้งแต่สมัยพระโสณะ กับพระอุตตระเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ไม่ใช่
9	ใครพยายามริเริ่มฟื้นฟูพิกษุณีด้วยการบวชสามเณรีเป็นครั้งแรกในประเทศไทย	นายนิรันทร ภาษิต
10	พิกษุณีไทยที่ครองเพศบรรพชิตนานที่สุดคือ	พิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์

ค. ทักษะที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของพิกษุณีในประเทศไทย แบ่งออกคำถามออกเป็น 9 หมวด รวมเป็นคำถามทั้งหมด 45 ข้อ ดังนี้

คำถามหมวดที่ 1 ถามเกี่ยวกับการยอมรับสถานภาพของพิกษุณี ซึ่งลักษณะของคำถามในหมวดนี้จะมิติด้านพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และมิติของของความคิดเชิงปฏิรูปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นคำถามที่แสดงให้เห็นถึงความคิดเชิงอนุรักษ์ใน 2 ข้อแรก และแสดงให้เห็นความคิดเชิงปฏิรูปใน 2 ข้อต่อมา ส่วนข้อสุดท้ายต้องการให้อิสระแก่ผู้ตอบแบบสอบถามตัดสินใจเลือกที่จะยอมรับหรือไม่ ซึ่งคำถามมีดังนี้

ตารางที่ 5

คำถามเกี่ยวกับการยอมรับสถานภาพของพิกษุณี

ข้อ	คำถาม
1	ท่านไม่เห็นด้วยกับการยอมรับสถานภาพความเป็นพิกษุณีในสังกัดเถรวาท เพราะการได้มาซึ่งสถานภาพความเป็นพิกษุณีขัดกับพระวินัยของคณะสงฆ์เถรวาท
2	ท่านไม่ยอมรับสถานภาพความเป็นพิกษุณีในประเทศไทย เพราะพ.ร.บ. ของคณะสงฆ์ และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชที่ห้ามพระเถรทุกรูปบวชหญิงเป็นพิกษุณี
3	ท่านเห็นด้วยกับการปรับเปลี่ยนพระธรรมวินัยบางประการ ตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเรื่องสิกขาบทเล็กน้อย เพื่อให้สถานภาพของพิกษุณีได้รับการยอมรับ

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อ	คำถาม
4	ท่านคิดว่าการยอมรับสถานภาพของภิกษุณีไม่ถือว่าเป็นการขัดสิ่งทีพระพุทเจ้าบัญญัติ เพราะในสมัยพุทธกาลก็มีภิกษุณีเช่นเดียวกัน
5	ท่านพร้อมที่จะยอมรับสถานภาพความเป็นนักบวชของภิกษุณี เหมือนที่ยอมรับพระภิกษุใช่หรือไม่

คำถามหมวดที่ 2 ถามเกี่ยวกับศีลความเป็นอยู่และข้อวัตรของภิกษุณี ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวของภิกษุณี คำถามหมวดนี้ประกอบไปด้วยคำถาม 5 ข้อ โดยคำถามในข้อแรกต้องการทราบทัศนะของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อจำนวนศีลของภิกษุณีซึ่งมากกว่าของพระภิกษุว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ คำถามในข้อที่ 2 เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการนุ่งห่มของภิกษุณีที่มีผู้เป็นห่วงว่าจะเหมือนกับพระภิกษุจนแยกกันไม่ออก คำถามในข้อที่ 3 ต้องการทราบถึงทัศนะที่มีต่อสถานที่อยู่อาศัยของภิกษุณีในปัจจุบัน คำถามในข้อที่ 4 ต้องการทราบพุทธศาสนิกชนจะสนับสนุนภิกษุณีที่ต้องบิณฑบาตเลี้ยงชีพหรือไม่ และข้อสุดท้ายถามเพื่อให้ทราบทัศนะที่มีต่ออนาคตของภิกษุณี ซึ่งคำถามทั้งหมดมีดังนี้

ตารางที่ 6

คำถามเกี่ยวกับศีลความเป็นอยู่และข้อวัตรของภิกษุณี

ข้อ	คำถาม
1	ท่านคิดว่าการถือศีล 311 ข้อสำหรับภิกษุณีมากเกินไปใช่หรือไม่
2	ท่านคิดว่าการแต่งกายของภิกษุณีควรให้มีความแตกต่างจากพระภิกษุอย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน
3	ท่านเห็นด้วยที่ภิกษุณีมีวัดเป็นของตัวเอง เพราะจะได้สะดวกในการบำเพ็ญสมณกิจ
4	ท่านมีความยินดีที่จะใส่บาตรภิกษุณีที่บิณฑบาตผ่านหน้าบ้าน
5	ท่านคิดว่า ความเคร่งครัดในข้อวัตร และการถือศีลที่มากกว่าพระภิกษุ ภิกษุณีจะสามารถอยู่ในสังคมปัจจุบันได้หรือไม่

คำถามในหมวดที่ 3 ถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับคณะสงฆ์ ซึ่งคำถามทั้งหมด มี 5 ข้อ โดยคำถามในหมวดนี้ต้องการทราบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อท่าทีของคณะสงฆ์กับการแก้ไขปัญหาภิกษุณี โดยคำถามใน 2 ข้อแรกแสดงให้เห็นถึงความคิดเชิงอนุรักษ์ และ 2 ข้อต่อมาแสดงให้เห็นถึงความคิดเชิงปฏิรูปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนข้อสุดท้ายต้องการให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกที่จะแสดงความต้องการที่มีต่อคณะสงฆ์ ซึ่งคำถามทั้งหมดมีดังนี้

ตารางที่ 7

คำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับคณะสงฆ์

ข้อ	คำถาม
1	ท่านคิดว่าภิกษุณีควรอยู่ภายใต้การดูแลของคณะสงฆ์ไทย ไม่ควรปล่อยให้ตั้งตัวเป็นอิสระจนอาจก่อให้เกิดนิกายใหม่เกิดขึ้นเพื่อรองรับสถานภาพของภิกษุณี
2	ท่านเห็นด้วยที่คณะสงฆ์รักษาหลักการอย่างเคร่งครัดด้วยการไม่ยอมรับสถานภาพของภิกษุณี
3	ท่านคิดว่าคณะสงฆ์ควรจะออกมาชี้แจงแก้ไขปัญหา และหาทางออกในเรื่องภิกษุณีให้ชัดเจนมากกว่านี้
4	ท่านคิดว่าคณะสงฆ์ควรให้โอกาสภิกษุณีได้มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5	ท่านคิดว่าในที่สุดคณะสงฆ์ไทยจะยอมรับภิกษุณีหรือไม่

คำถามในหมวดที่ 4 ถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับรัฐบาลซึ่งคำถามในหมวดนี้มีทั้งหมด 5 ข้อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อท่าทีของรัฐในการแก้ไขปัญหาภิกษุณี รวมไปถึงวิธีการที่พุทธศาสนิกชนต้องการให้รัฐดำเนินการเกี่ยวกับภิกษุณี ซึ่งคำถามมีดังนี้

ตารางที่ 8

คำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับรัฐบาล

ข้อ	คำถาม
1	ท่านไม่เห็นด้วยที่จะนำสิทธิในรัฐธรรมนูญมาตราที่ 38 มาใช้ในเรื่องของศาสนา เพื่อต้องการให้มีการยอมรับสถานภาพของภิกษุณี
2	ท่านเห็นด้วยที่รัฐบาลจะปล่อยให้คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาของภิกษุณี โดยไม่เข้าไปก้าวก่าย
3	ท่านเห็นด้วยที่รัฐบาลจะให้การสนับสนุนภิกษุณีด้วยการร่างพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพของภิกษุณีให้ถูกต้อง
4	ท่านคิดว่ารัฐควรให้การสนับสนุนด้านสวัสดิการแก่ภิกษุณีเช่นเดียวกับพระภิกษุ
5	ท่านคิดว่าในที่สุดรัฐจะเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหา และสนับสนุนภิกษุณีหรือไม่

คำถามในหมวดที่ 5 ถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับสังคม ซึ่งคำถามในหมวดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อภิกษุณีในมุมมองของสังคม โดยคำถามจะถามไปถึงการยอมรับและไม่ยอมรับในสถานภาพของภิกษุณี ซึ่งคำถามทั้งหมดมีดังนี้

ตารางที่ 9

คำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับสังคม

ข้อ	คำถาม
1	ท่านเชื่อว่าสังคมไทยจะไม่ยอมรับสถานภาพของภิกษุณี เพราะด้วยจารีตของสังคมไทยการยอมรับนักบวชสตรีเป็นไปได้ยาก
2	ท่านคิดว่าไม่ควรให้การยอมรับสถานภาพของภิกษุณีเพราะจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ระหว่างผู้ที่สนับสนุนและคัดค้าน
3	ท่านคิดว่ากระแสการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างบุรุษและสตรีในสังคม จะเป็นแรงหนุนก่อให้เกิดการยอมรับในสถานภาพของภิกษุณีในที่สุด

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อ	คำถาม
4	ท่านเชื่อว่ากลุ่มคนในสังคมบางกลุ่มต้องการให้มีภิกษุณีในประเทศไทย และพร้อมที่จะยอมรับสถานภาพของภิกษุณี
5	ท่านคิดว่าในอนาคตสังคมไทยจะยอมรับสถานภาพของภิกษุณีหรือไม่

คำถามในหมวดที่ 6 ถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม คำถามในหมวดนี้มีวัตถุประสงค์ต้องการทราบทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทภิกษุณีในประเด็นนี้ เนื่องจาก การประกอบพิธีกรรมจัดได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของนักบวชในปัจจุบัน คำถามจึงเน้นไปที่ความเหมาะสม และแนวโน้มที่จะสนับสนุนบทบาทในด้านนี้ของภิกษุณี ซึ่งคำถามมี 5 ข้อดังนี้

ตารางที่ 10

คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม

ข้อ	คำถาม
1	ท่านคิดว่าเป็นไม่เหมาะสมที่ภิกษุณีจะมีบทบาทในด้านพิธีกรรม เพราะเป็นสตรีควรเป็นหน้าที่ของพระภิกษุมากกว่า
2	ท่านคิดว่าการทำบุญกับภิกษุณีได้บุญน้อยกว่าทำกับพระภิกษุ
3	ท่านมีความยินดีที่จะมีการนิมนต์ภิกษุณีมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นในงานบุญพิธีที่บ้านของท่าน
4	ท่านเชื่อว่าภิกษุณีจะช่วยรักษาจารีตทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี
5	ท่านยอมรับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรมหรือไม่

คำถามในหมวดที่ 7 ถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นบทบาทที่สำคัญของภิกษุณีคำถามในหมวดนี้จึงต้องการทราบกระแสดวงความคิดของพุทธศาสนิกชนว่าจะตอบรับการทำงานของภิกษุณีในด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือไม่ คำถามในหมวดนี้ประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 11

คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อ	คำถาม
1	ท่านไม่เห็นด้วยที่ภิกษุณีจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของพระโพธิสัตว์
2	ท่านมีความเชื่อว่าการเผยแผ่ธรรมะของภิกษุณีจะทำให้เข้าถึงกลุ่มสตรีชาวพุทธได้มากขึ้น
3	ท่านเห็นด้วยถ้าจะมีการเชิญภิกษุณีเข้าไปสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพื่อช่วยงานของพระภิกษุ โดยเฉพาะโรงเรียนสตรี
4	ท่านเชื่อว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภิกษุณีจะช่วยทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงในสังคมไทยมากขึ้น
5	ท่านเห็นด้วยกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภิกษุณีหรือไม่

คำถามในหมวดที่ 8 ถามเกี่ยวกับบทบาทภิกษุณีในการทำงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบาทรองของภิกษุณี และเป็นบทบาทที่ได้รับการวิจารณ์ว่าจะมีความเหมาะสมกับสถานภาพของภิกษุณีหรือไม่ คำถามในหมวดนี้จึงต้องการทราบทัศนคติและความคาดหวังที่มีต่อบทบาทดังกล่าว ซึ่งคำถามในหมวดนี้ประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 12

คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการทำงานสังคมสงเคราะห์

ข้อ	คำถาม
1	ท่านคิดว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่หน้าที่ของภิกษุณี
2	ท่านคิดว่าการชวนชวายเป็นงานสังคมสงเคราะห์จะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรมของภิกษุณี
3	ท่านเห็นด้วยที่ภิกษุณีจะเข้ามามีบทบาทในการทำงานสังคมสงเคราะห์ เช่น ช่วยเหลือสตรีที่ประสบปัญหาชีวิตต่าง ๆ
4	ท่านเชื่อว่าภิกษุณีจะเป็นทางออกของสังคมในกรณีของสตรีที่ต้องการวิธีชีวิตนักรบขได้ ดีกว่าการบวชเป็นแม่ชี
5	ท่านสนับสนุนให้ภิกษุณีช่วยแก้ปัญหาสังคม เช่น โสเภณี เด็กผู้หญิงที่ไม่มีโอกาสในการศึกษา ฯลฯ หรือไม่

คำถามในหมวดที่ 9 เกี่ยวเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เนื่องจากภิกษุณีในปัจจุบันมีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นแรงสนับสนุนทางสังคม ดังนั้นคำถามในหมวดนี้จึงมุ่งถามถึงความเหมาะสมของบทบาทในด้านนี้ ซึ่งคำถามหมวดนี้มี 5 ข้อดังนี้

ตารางที่ 13

คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ

ข้อ	คำถาม
1	ท่านคิดว่าการทำงานที่ภิกษุณีทำงานร่วมกับกลุ่มสิทธิสตรี อาจก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่เหมาะสม
2	ท่านเชื่อว่าการทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในสังคมของภิกษุณี เป็นการสร้างแนวร่วมในการสนับสนุนภิกษุณี
3	การทำงานที่ภิกษุณีมีความสัมพันธ์กับองค์กรในต่างประเทศ ทำให้ภิกษุณีได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติมากขึ้น
4	ท่านสนับสนุนการทำงานที่ภิกษุณีได้ประสานงานกับกลุ่มสิทธิสตรี เพื่อเป็นพลังของกลุ่มสตรี ในการสร้างการยอมรับบทบาทของภิกษุณี
5	ท่านคิดว่าการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ของภิกษุณีมีความเหมาะสมหรือไม่

5.2 ผลจากแบบสอบถาม

ก. ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 14

แสดงสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
1) พระภิกษุ/สามเณร	150	50
2) อุบาสก/อุบาสิกา	150	50
รวม	300	100

ตารางที่ 15
แสดงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
1) ช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี	25	8.33
2) ช่วงอายุ 20-29 ปี	75	25
3) ช่วงอายุ 30-39 ปี	80	26.67
4) ช่วงอายุ 40-49 ปี	90	30
5) ช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป	30	10
รวม	300	100

ตารางที่ 16
แสดงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
1) นักบวช	150	50
2) นักศึกษา	50	16.67
3) ธุรกิจส่วนตัว	40	13.33
4) รับราชการ	30	10
5) รับจ้างทั่วไป	30	10
รวม	300	100

ตารางที่ 17
แสดงที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม

ที่อยู่อาศัย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
1) กรุงเทพฯ	150	50
2) ภาคกลาง	50	16.67
3) ภาคเหนือ	50	16.67
4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	30	10
5) ภาคใต้	20	6.66
รวม	300	100

ตารางที่ 18
แสดงการศึกษาสามัญของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษาสามัญ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
1) ประถมศึกษา	20	6.66
2) มัธยมศึกษา	30	10
3) ปริญญาตรี	150	50
4) สูงกว่าปริญญาตรี	100	33.34
รวม	300	100

ตารางที่ 19
แสดงการศึกษาระดับปริญญาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษาระดับปริญญา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
1) นักธรรม/ธรรมศึกษาตรี	25	8.33
2) นักธรรม/ธรรมศึกษาโท	55	18.33
3) นักธรรม/ธรรมศึกษาเอก	120	40
4) ไม่ได้ศึกษาแผนกธรรม	100	33.34
รวม	300	100

ตารางที่ 20
แสดงการศึกษาแผนกบาลีของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษาแผนกบาลี	จำนวน	ค่าเฉลี่ย
1) สอบได้เปรียญธรรมศึกษา	70	23.33
2) ไม่ได้ศึกษาแผนกบาลี	230	76.67
รวม	300	100

สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลจากการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้ คือ ในด้านสถานภาพพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 50 เป็นพระภิกษุสามเณร อีกร้อยละ 50 เป็นฆราวาส ซึ่งทำให้เห็นว่า สถานภาพของทั้งสองฝ่ายมีจำนวนที่เท่ากัน, ในด้านอายุของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า จำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุน้อยกว่า 20 ปี มีน้อยที่สุด ส่วนในช่วงอายุ 20-29, 30-39 และ 40-49 มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 25, 26.67 และ ร้อยละ 30 ตามลำดับ, ในด้านอาชีพ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 50 เป็นพระภิกษุสามเณร อาชีพนักบวชจึงเป็นอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คือ ร้อยละ 50 ส่วนอาชีพของอุบาสกและอุบาสิกาที่เหลือก็อยู่ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ นักศึกษา ร้อยละ 16.67, ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 13.33, รับราชการและรับจ้างทั่วไปมีจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 10, ในด้านที่อยู่อาศัยปัจจุบัน เนื่องจากแบบสอบถามในส่วนของนักวิชาการและนักศึกษาได้ได้แจกให้กับผู้ที่เรียนมหาวิทยาลัย สองแห่งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนมากที่สุด ถึงร้อยละ 50 รองลงมา คือ ภาคกลาง และภาคเหนือ มีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 16.67 ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 10 และภาคใต้ร้อยละ 6.66, ในด้านการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จบการศึกษานักธรรม/ธรรมศึกษาชั้นตรี ร้อยละ 8.33, นักธรรม/ธรรมศึกษาชั้นโท ร้อยละ 18.33, นักธรรม/ธรรมศึกษาชั้นเอก ร้อยละ 40 รวม ส่วนผู้ที่ไม่ได้ศึกษาทางธรรม ร้อยละ 33.34, ในด้านการศึกษาแผนกบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 23.33 สอบได้เปรียญธรรมศึกษา และผู้ที่ไม่ได้ศึกษาแผนกบาลี ร้อยละ 76.67

ข. ความรู้เกี่ยวกับภิกษุณี

ความรู้เกี่ยวกับภิกษุณีของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นการวัดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภิกษุณีในบางประเด็นที่สำคัญ ประกอบด้วยความรู้ในเรื่อง ความเป็นมาของภิกษุณี, วิธีการอุปสมบทภิกษุณี, ศีลและข้อวัตรของภิกษุณี และการเคลื่อนไหวเพื่อรื้อฟื้นภิกษุณีในประเทศไทย แบบสอบถามในหมวดนี้มีทั้งหมด 10 ข้อ โดยให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในข้อที่ถูกต้อง ซึ่งการตอบของผู้ตอบแบบสอบถามปรากฏดังนี้

ตารางที่ 21

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า
“ใครคือภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	พระนางมหาปชาบดีโคตมี	พระนางยโสธรา
3) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	93	7
4) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	98	2
5) กลุ่มบุคคลทั่วไป	93	7
ค่าเฉลี่ย	94.67	5.33

ตารางนี้ถามความรู้เกี่ยวกับภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา ซึ่งข้อที่ถูกคือ พระนางมหาปชาบดีโคตมีเป็นภิกษุณีรูปแรก การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูก 93 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูก 98 คน, และกลุ่มบุคคลทั่วไปตอบถูก 93 คน รวมจำนวนผู้ที่ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 94.67 ซึ่งถือว่าทุกกลุ่มเป้าหมายมีความรู้เกี่ยวกับภิกษุณีรูปแรกในระดับที่มาก

ตารางที่ 22

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า

“ภิกษุณีรูปแรกบวชด้วยวิธีใด”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	เอหิภิกขุอุปสัมปทา	ครุฑมมปฏิบัติคหณอุปสัมปทา
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	47	53
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	11	89
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	70	30
ค่าเฉลี่ย	42.67	57.33

ตารางนี้ถามความรู้เกี่ยวกับวิธีการบวชของภิกษุณีรูปแรก ซึ่งข้อที่ถูกต้องคือ ภิกษุณีรูปแรกบวชด้วยครุฑมมปฏิบัติคหณอุปสัมปทา การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ตอบถูก 53 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูก 89 คน, และกลุ่มบุคคลทั่วไปตอบถูก 30 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 57.33 จากผลของแบบสอบถามทำให้เห็นได้ว่า จำนวนผู้ที่รู้เกี่ยวกับวิธีการบวชของภิกษุณีรูปแรกนั้นถือว่าเป็นจำนวนน้อย เพียง 57.33 โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลทั่วไปที่ตอบข้อมูลในส่วนี้ผิดถึง 70 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่ตอบผิดถึง 47 คน มีเพียงกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาเท่านั้นที่มีความรู้เรื่องนี้ในระดับที่มากถึง 89 คน จากบทสรุปนี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมบางกลุ่มยังขาดความรู้เรื่องการบวชภิกษุณี

ตารางที่ 23

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า

“สิกขมานา บวชด้วยวิธีใด”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	ญัตติจตุตถกรรมวาจา	ญัตติทุติยกรรม
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	51	49
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	27	73
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	42	58
ค่าเฉลี่ย	40	60

ตารางนี้ถามวิธีการบวชของสิกขมานา ซึ่งข้อที่ถูกต้องคือ นางสิกขามานาบวชด้วย ญัตติทุติยกรรม การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูก 49 คน, กลุ่มนักวิชาการ และนักศึกษาตอบถูก 73 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไปตอบถูก 58 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 60 ผลจากแบบสอบถามในข้อนี้ แสดงให้เห็นว่ามีเพียงกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาเท่านั้นที่มีค่าเฉลี่ย ในการตอบถูกที่มาก ส่วนในกลุ่มของผู้ปฏิบัติธรรม และกลุ่มบุคคลทั่วไปที่ตอบแบบสอบถามในข้อ นี้ถูกยังมีจำนวนที่ใกล้เคียงกับที่ตอบผิด โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมมีจำนวนผู้ที่ตอบผิดมา กว่าที่ตอบถูกอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มยังไม่เข้าใจว่าภิกษุณีนั้นต้อง บวชถึงสองครั้งด้วยญัตติทุติยกรรมคือการบวชกับสงฆ์สองฝ่ายคือพระภิกษุและภิกษุณีนั่นเอง

ตารางที่ 24

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า
“ประวัตินี้หรืออุปัชฌาย์ของภิกษุณีต้องมีพรรษาเท่าไรขึ้นไป”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	10 พรรษาขึ้นไป	12 พรรษาขึ้นไป
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	49	51
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	67	33
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	43	57
ค่าเฉลี่ย	53	47

ตารางนี้ถามความรู้เกี่ยวกับประวัตินี้หรืออุปัชฌาย์ของภิกษุณี ซึ่งข้อที่ถูกต้องคือ ประวัติของภิกษุณีต้องมีพรรษา 12 ขึ้นไป การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูก 51 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูก 33 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไป ตอบถูก 57 คน คิดเป็น ผู้ตอบถูกร้อยละ 47 ผลจากการศึกษาข้อนี้เป็นที่ชัดเจนว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่มตอบผิด มากกว่าตอบถูก แสดงให้เห็นว่า ผู้คนส่วนมากไม่ทราบถึงข้อกำหนดในเรื่องพรรษาของภิกษุณีที่ จะต้องเป็นอุปัชฌาย์ จึงเข้าใจว่าใช้เกณฑ์เดียวกับพระภิกษุ

ตารางที่ 25

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ
ในคำถามว่า “ภิกษุณีถือศีลกี่ข้อ”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	311 ข้อ	227 ข้อ
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	87	13
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	100	0
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	91	9
ค่าเฉลี่ย	92.67	7.33

ตารางนี้ถามความรู้เกี่ยวกับศีลของภิกษุณี ซึ่งข้อที่ถูกต้องคือภิกษุณีต้องถือศีล 311 ข้อ การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูก 87 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูก 100 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไปตอบถูก 91 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 92.67 ผลจากการตอบแบบสอบถามในข้อนี้ เป็นข้อแรกที่มีผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่มส่วนมากตอบถูก โดยเฉพาะในกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาที่ตอบถูกทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าทุกกลุ่มมีความรู้ในเรื่องศีลของภิกษุณีเป็นอย่างดี

ตารางที่ 26

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ
ในคำถามว่า “สิกขมานาถือศีลกี่ข้อ”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	8 ข้อ	6 ข้อ
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	62	38
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	44	56
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	61	39
ค่าเฉลี่ย	55.67	44.33

ตารางนี้ถามความรู้เกี่ยวกับศีลของสิกขมานาซึ่งข้อที่ถูกต้องคือสิกขมานาถือศีล 6 ข้อ การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูก 38 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูก 56 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไป ตอบถูก 39 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 44.33 ผลจากแบบสอบถามในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า มีเพียงกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาเท่านั้นที่มีจำนวนของผู้ที่ตอบถูกมากกว่า ส่วนอีกสองกลุ่มที่เหลือมีจำนวนผู้ที่ตอบผิดมากกว่าผู้ที่ตอบถูกเกือบเท่าตัว เมื่อดูที่ค่าเฉลี่ยโดยรวมของทุกกลุ่มจะเห็นได้ว่า มีผู้ที่ตอบผิดมากกว่า แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมความเข้าใจในเรื่องของสิกขมานาของผู้ตอบแบบสอบถามยังมีน้อย

ตารางที่ 27

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า
“พระภิกษุและภิกษุณีจะกราบไหว้กันตามอาวุโส
ของพรรษาได้หรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	ได้	ไม่ได้
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	33	67
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	9	91
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	42	58
ค่าเฉลี่ย	28	72

ตารางนี้ถามถึงข้อวัตรเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุกับภิกษุณี ซึ่งข้อที่ถูกต้องคือ พระภิกษุและภิกษุณีไม่สามารถกราบไหว้กันตามลำดับพรรษา การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูก 67 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูก 91 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไป ตอบถูก 58 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 72 แบบสอบถามในข้อนี้เป็นอีกข้อที่มีผู้ที่ตอบถูกมากกว่าอย่างเห็นได้ชัดโดยภาพรวม อย่างไรก็ตาม กลุ่มบุคคลทั่วไปก็มีผู้ที่ตอบผิดและถูกในจำนวนที่ไม่ต่างกันมากนัก แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมสังคมเข้าใจถึงกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติตัวระหว่างภิกษุณีกับพระภิกษุสงฆ์

ตารางที่ 28

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ประเทศไทย
เคยมีภิกษุณีมาก่อน ตั้งแต่สมัยพระโสณะกับพระอุตตระเข้ามาเผยแผ่
พระพุทธศาสนาแต่สูญสิ้นไปในปลายสมัยสุโขทัย ใช่หรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	ใช่	ไม่ใช่
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	38	62
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	24	76
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	35	65
ค่าเฉลี่ย	32.33	67.67

ตารางนี้ถามเกี่ยวกับประวัติของภิกษุณีในประเทศไทย ซึ่งข้อที่ถูกต้องตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไม่ปรากฏการบวชภิกษุณีในสมัยพระโสณะกับพระอุตตระเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย ดังนั้นคำตอบคือ ไม่ใช่ การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ตอบถูก 62 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูก 76 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไปตอบถูก 65 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 67.67 ผลจากแบบสอบถามในข้อนี้เห็นได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีความเชื่อว่าประเทศไทยไม่เคยมีภิกษุณีมาก่อน เพราะไม่เคยมีปรากฏในประวัติศาสตร์ ดังนั้นทุกกลุ่มจึงตอบถูกเป็นส่วนมาก

ตารางที่ 29

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ใครพยายาม
รื้อฟื้นภิกษุณีด้วยการบวชสามเณรีเป็นครั้งแรกในประเทศไทย”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	นายนรินทร์ ภาษิต	ภิกษุณีธัมมนันทา
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	24	76
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	24	76
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	22	78
ค่าเฉลี่ย	23.33	76.67

ตารางนี้ถามเกี่ยวกับการประวัติการเคลื่อนไหวเพื่อรื้อฟื้นภิกษุณีในประเทศไทย ซึ่งข้อที่ถูกต้องคือ นายนรินทร์ ภาชิต เป็นคนแรกที่พยายามรื้อฟื้นภิกษุณีในประเทศไทย การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูกเพียง 24 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูกเพียง 24 และกลุ่มบุคคลทั่วไปตอบถูกเพียง 22 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 23.33 ผลจากแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากตอบผิด เพราะเข้าใจว่าภิกษุณีธัมมันทาเป็นผู้ริเริ่มให้มีการบวชภิกษุณี แสดงให้เห็นว่าเรื่องของนายนรินทร์ ภาชิต เป็นเรื่องที่รู้จักกันในหมู่ผู้ที่ให้ความสนใจเท่านั้น สังคมเลยไม่ได้รับทราบความเป็นมาของแนวความคิดเรื่องภิกษุณีที่เริ่มฝังรากในสังคมมาตั้งแต่สมัยของนายนรินทร์

ตารางที่ 30

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า
“ภิกษุณีไทยที่ครองเพศบรรพชิตนานที่สุดคือใคร”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	ภิกษุณีวรมัย	ภิกษุณีธัมมันทา
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	24	76
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	49	51
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	22	78
ค่าเฉลี่ย	31.67	68.33

ตารางนี้ถามเกี่ยวกับภิกษุณีไทยที่ครองเพศบรรพชิตนานที่สุด คำตอบที่ถูกต้องคือ ภิกษุณีวรมัย การสอบถามมีผลปรากฏดังนี้ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมตอบถูกเพียง 24 คน, กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาตอบถูกเพียง 49 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไปตอบถูกเพียง 22 คน คิดเป็นผู้ตอบถูกร้อยละ 31.67 ผลจากแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยส่วนมากไม่ทราบเรื่องของภิกษุณีวรมัยผู้เป็นมารดาของภิกษุณีธัมมันทา มีเพียงกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาเท่านั้นที่ตอบถูกในข้อนี้มากกว่า แต่ก็เกือบเท่ากับผู้ที่ตอบผิด

ตารางที่ 31

แสดงความรู้เรื่องภิกษุณีของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นร้อยละ

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น	
	ตอบถูก	ตอบผิด
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	54.8	45.2
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	68.9	31.1
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	53.5	46.5
ค่าเฉลี่ย	59.07	40.93

สรุปความรู้เรื่องภิกษุณีของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลจากการศึกษาแบบสอบถาม สรุปได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับภิกษุณีของกลุ่มคนในสังคม ยังมีจำนวนน้อย ค่าเฉลี่ยของการตอบแบบสอบถามมีไม่ต่างจากการตอบแบบสอบถามผิดมากนัก กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับภิกษุณีของผู้ตอบแบบสอบถามที่ถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 59.07 ในขณะที่ผู้ที่มีความรู้ไม่ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 40.93 เมื่อแยกดูตามหัวข้อจะเห็นได้ว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบถูกเป็นส่วนมาก ได้แก่ ข้อที่ 1 ถามเรื่องภิกษุณีรูปแรก, ข้อที่ 2 ถามเรื่องวิธีการบวชของภิกษุณีรูปแรก, ข้อที่ 3 ถามเรื่องการบวชของสิกขมานา ข้อที่ 4 ถามเรื่องศีลของภิกษุณี, ข้อที่ 7 ถามเรื่องปฏิบัติตัวระหว่างภิกษุณีกับพระภิกษุ และข้อที่ 8 ถามถึงเรื่องราวของภิกษุณีในสมัยสุโขทัย, สรุปได้ว่ามีเพียง 6 ข้อนี้เท่านั้นที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากตอบถูกมากกว่าตอบผิด แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีความรู้ในเรื่องของภิกษุณีรูปแรก, เรื่องวิธีการบวชของภิกษุณีรูปแรก, เรื่องการบวชของสิกขมานา, เรื่องศีลของภิกษุณี, เรื่องการปฏิบัติตัวระหว่างภิกษุณีกับพระภิกษุ และเรื่องราวของภิกษุณีในสมัยสุโขทัย ส่วนข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากตอบผิด ได้แก่ ข้อที่ 4 ถามเรื่องพรรษาของปวัตตินี, ข้อที่ 6 ถามเรื่องศีลของสิกขมานา, ข้อที่ 9 ถามเรื่องผู้ที่พยายามรื้อฟื้นภิกษุณีเป็นคนแรก และข้อที่ 10 ถามเรื่องภิกษุณีไทยที่ครองเพศบรรพชิตนานที่สุด คำถาม 4 ข้อหลังนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากตอบผิด แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามยังมีส่วนมากยังขาดความรู้ในเรื่องของปวัตตินีของภิกษุณี และศีลของของสิกขมานา ที่สำคัญผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากไม่มีความรู้เรื่องของนายนรินทร์ ภาษิต และเรื่องของภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ทราบความเป็นมาของการรื้อฟื้นภิกษุณีว่ามีปรากฏในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอสมควร ทำให้ไม่เห็นกระบวนการของ

ของความพยายามในการรื้อฟื้นภิกษุณี ที่ถูกถ่ายทอดอุดมการณ์จากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในภาพรวมแม้จะมีผู้ตอบแบบสอบถามถูกจำนวนมากกว่าผู้ที่ตอบผิด แต่ก็ไม่ได้มากกว่ากันมากนัก ดังนั้น ในอนาคตจำเป็นที่จะต้องมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภิกษุณีให้สังคมได้รับทราบมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะการตัดสินใจของสังคมมีผลต่ออนาคตของภิกษุณีนั่นเอง

ค. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของภิกษุณีในประเทศไทย

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับการยอมรับในสถานภาพของภิกษุณี

คำถามในหมวดนี้ถามเกี่ยวกับการยอมรับในสถานภาพของภิกษุณี จากกลุ่มของพุทธศาสนิกชนทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งจำแนกเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 32

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านไม่เห็นด้วยกับการยอมรับสถานภาพความเป็นภิกษุณีในสังกัดเถรวาท เพราะการได้มาซึ่งสถานภาพความเป็นภิกษุณีขัดกับพระวินัยของคณะสงฆ์เถรวาท”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	48	40	12
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	67	31	2
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	37	50	13
ค่าเฉลี่ย	50.67	40.33	9

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่าง ส่วนมากไม่เห็นด้วยกับการยอมรับสถานภาพความเป็นภิกษุณีในสังกัดเถรวาท โดยคำนึงถึงพระวินัยของคณะสงฆ์เถรวาทคิดเป็นร้อยละ 50.67 โดยจากตารางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา, กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมและกลุ่มบุคคลทั่วไปตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจในคำถามนี้คือ การตอบคำถามของกลุ่มบุคคลทั่วไปที่ตอบว่าไม่ใช่จำนวนมากกว่า แสดงให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลทั่วไปมองว่าสถานภาพของภิกษุณีไม่ขัดกับพระวินัยของคณะสงฆ์เถรวาท ซึ่งการมองอย่าง

นี้ตีความได้ 2 ประการได้แก่ ประการแรกกลุ่มบุคคลทั่วไปส่วนมากไม่มีความรู้ในเรื่องพระวินัยของคณะสงฆ์เถรวาท ประการที่สองรู้แต่มีการตีความที่ต่างออกไปจึงมองว่าไม่เป็นการขัดพระวินัย ในส่วนความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจมีผู้ให้ความเห็นว่าการยอมรับสถานภิกษุณีนั้น ขึ้นอยู่การตีความพระธรรมวินัยว่าให้ความสำคัญกับเจตนารมณ์ในการบวช หรือให้ความสำคัญกับตัวอักษรมากกว่ากัน อย่างไรก็ตามโดยสรุป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีทัศนะว่า สถานภาพของภิกษุณีนั้นขัดกับพระวินัยของคณะสงฆ์เถรวาท

ตารางที่ 33

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าไม่สามารถยอมรับสถานภาพความเป็นภิกษุณีในประเทศไทยได้เพราะขัดกับ พ.ร.บ. ของคณะสงฆ์ และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชที่ห้ามพระเถระทุกนิกายบวชหญิงเป็นภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1) กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	48	40	12
2) กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	38	55	7
3) กลุ่มบุคคลทั่วไป	39	49	12
ค่าเฉลี่ย	41.67	48	10.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าไม่ควรปฏิบัติสถานภาพของภิกษุณีด้วยเหตุผลของ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช คิดเป็นร้อยละ 48 เมื่อดูความคิดเห็นตามกลุ่มจะเห็นได้ว่า มีเพียงกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมเท่านั้นเห็นด้วยที่มีจำนวนของผู้ที่เห็นด้วยกับคำถามในข้อนี้มากกว่าผู้ที่ไม่เห็นด้วย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมให้ความสำคัญกับ พ.ร.บ.คณะสงฆ์และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ในขณะที่กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา, รวมทั้งกลุ่มบุคคลทั่วไป ส่วนมากไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดนี้ แสดงให้เห็นว่าสองกลุ่มหลังนี้ คิดว่าไม่ควรนำเรื่อง พ.ร.บ.คณะสงฆ์และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชมาเป็นเงื่อนไขในการยอมรับสถานภาพของภิกษุณี ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ มีผู้นำเสนอว่า ควรให้ความสำคัญกับธรรมวินัยมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับกฎหมาย

ตารางที่ 34

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วยกับการปรับเปลี่ยนพระธรรมวินัยบางประการ ตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต เรื่องสิกขาบทเล็กน้อย เพื่อให้สถานภาพของภิกษุณีได้รับการยอมรับ”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	44	46	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	38	58	4
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	45	42	13
ค่าเฉลี่ย	42.33	48.67	9

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุมตัวอย่างส่วนมากไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยคิดเป็นร้อยละ 48.67 โดยกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา อย่างไรก็ตามกลุ่มบุคคลทั่วไปมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น คือ มีจำนวนของผู้ที่เห็นด้วยกับประเด็นนี้มากกว่าผู้ที่ไม่เห็นด้วย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลทั่วไปมีแนวความคิดในเชิงปฏิรูปมากกว่าอนุรักษ์ ส่วนกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมก็เช่นเดียวกัน แม้จะมีจำนวนผู้เห็นด้วยน้อยกว่า แต่ก็ถือว่าอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมาก เมื่อมองภาพรวม จะเห็นได้ว่าแนวความคิดที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงแม้จะมีน้อยกว่า แต่ก็อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดเชิงปฏิรูปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแนวความคิดเช่นนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการรื้อฟื้นภิกษุณี

ตารางที่ 35

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าการยอมรับสถานภาพของภิกษุณีไม่ถือว่าเป็นการขัดสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติ เพราะในสมัยพุทธกาลก็มีภิกษุณีเช่นเดียวกัน”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	48	40	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	40	56	4
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	39	48	13
ค่าเฉลี่ย	42.33	48	9.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่คิดว่าการยอมรับสถานภาพของภิกษุณีไม่ถือว่าเป็นการขัดสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติ คิดเป็นร้อยละ 42.33 ส่วนผู้ที่คิดว่าขัดคิดเป็นร้อยละ 48 และความคิดเห็นอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 9.67 โดยกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา รวมทั้งกลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มที่มีความคิดเห็นส่วนมากไม่เห็นด้วยกับคำถามนี้ แต่กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นส่วนมากเห็นด้วย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมส่วนมากมีมุมมองว่า สมัยพุทธกาลก็มีภิกษุณีสมัยนี้ก็ควรจะมีได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามเมื่อมองโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า แนวความคิดทั้งสองประการมีจำนวนของความคิดเห็นที่ไม่ต่างกันมากนัก

ตารางที่ 36

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านพร้อมที่จะยอมรับสถานภาพความเป็นนักบวชของภิกษุณี เหมือนที่ยอมรับพระภิกษุหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	58	36	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	51	42	7
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	24	62	14
ค่าเฉลี่ย	44.33	46.67	9

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สู่มตัวอย่างพร้อมที่จะยอมรับสถานภาพของภิกษุณีเหมือนที่ยอมรับพระภิกษุมีจำนวนน้อยคิดเป็นร้อยละ 44.33 ผู้ที่ไม่ยอมรับคิดเป็นร้อยละ 46.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 9 เมื่อจำแนกตามกลุ่มจะเห็นได้ว่า กลุ่มบุคคลทั่วไปเป็นเพียงกลุ่มเดียวที่ความคิดเห็นส่วนมากไม่พร้อมยอมรับสถานภาพของภิกษุณีเหมือนเช่นพระภิกษุ แสดงให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลทั่วไปยังไม่พร้อมจะยอมรับฐานะของภิกษุณีเหมือนที่ยอมรับพระภิกษุ เมื่อมองโดยภาพรวมคำถามนี้เป็นอีกข้อหนึ่งที่ว่าจำนวนของความคิดเห็นไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตามแม้กระแสของการไม่ยอมรับจะมีมากกว่า แต่กระแสตอบรับภิกษุณีก็มีเพิ่มมากขึ้นจากสมัยก่อนอย่างเห็นได้ชัด ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจมีผู้เสนอว่า ควรให้การยอมรับเพราะต้องการให้พุทธบริษัท 4 มีครบ

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อสถานภาพของภิกษุณี

จากทุกตารางแสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามแม้จะมีจำนวนที่มากกว่า แต่ก็ไม่ได้มากกว่าจำนวนความคิดเห็นที่ยอมรับสถานภาพของภิกษุณีมากนัก เช่นในตารางที่ 11 มีความเห็นต่างกันเพียง 10.34, ตารางที่ 12 มีความคิดเห็นต่างกันเพียง 6.33, ตารางที่ 13 มีความคิดเห็นต่างกันเพียง 6.34, ตารางที่ 14 มีความคิดเห็นต่างกันเพียง 5.67 และตารางที่ 15 มีความคิดเห็นต่างกันเพียง 2.34 ความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันนี้ แสดงให้เห็นว่า กระแสในการยอมรับสถานภาพของภิกษุณีแม้จะน้อยกว่าที่กลุ่มที่ปฏิเสธ แต่ก็ยังมีจำนวนมากพอที่จะสนับสนุนการยอมรับสถานภาพของภิกษุณีในอนาคตได้

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับศีล ความเป็นอยู่และข้อวัตรของภิกษุณี

ตารางที่ 37

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า
“ท่านคิดว่าการถือศีล 311 ข้อ สำหรับภิกษุณีมากเกินไปหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	22	62	16
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	13	76	11
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	28	16
ค่าเฉลี่ย	30.33	55.34	14.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างคิดว่าศีล 311 ข้อ มากไป สำหรับภิกษุณีมีจำนวนน้อยคิดเป็นร้อยละ 30.33 เท่านั้น ส่วนผู้ที่คิดว่าไม่มากไป คิดเป็นร้อยละ 55.34 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 14.33 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าศีล 311 ข้อนั้น แม้จะมีจำนวนมากกว่าศีลของพระภิกษุ แต่ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่เหมาะสมเกินไปสำหรับภิกษุณี ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ มีผู้เสนอว่าสิ่งที่พระพุทธรองค์บัญญัติมีความเหมาะสมดีแล้ว

ตารางที่ 38

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า การแต่งกายของภิกษุณีควรให้มีความแตกต่างจากพระภิกษุ อย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	64	22	14
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	53	34	13
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	51	37	12
ค่าเฉลี่ย	56	31	13

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างคิดว่าภิกษุณีควรแต่งกายให้แตกต่างจากภิกษุมีจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 56 ส่วนผู้ที่คิดว่าไม่จำเป็นต้องแตกต่าง คิดเป็นร้อยละ 31 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 13 ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความเห็นด้วยที่จะให้ภิกษุณีและพระภิกษุมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการแต่งกาย เพราะอาจเป็นไปได้ว่าหากให้มีรูปแบบที่ไม่ต่างกันมากนักจะยากต่อการสังเกตว่าเป็นพระภิกษุหรือภิกษุณี ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ มีผู้เสนอว่า ควรให้เป็นไปตามพระวินัยที่กำหนดไว้เช่นไร

ตารางที่ 39

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วยที่ภิกษุณีมีวัดเป็นของตนเอง เพราะจะได้สะดวกในการบำเพ็ญสมณกิจ”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	52	40	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	49	42	9
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	65	22	13
ค่าเฉลี่ย	53	37	10

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการที่ภิกษุณีมีวัด เป็นของตัวเองเป็นจำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 53 ส่วนที่ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 37 และความคิดเห็นอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 10 คำถามนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนไม่ต้องการให้ภิกษุณีมีวิถีชีวิตเช่นแม่ชีที่ต้องอาศัยวัดเดียวกับพระภิกษุ จึงควรมีสถานที่เฉพาะของภิกษุณีซึ่งเป็นนักบวชผู้หญิงให้ชัดเจน

ตารางที่ 40

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า
“ท่านมีความยินดีที่จะใส่บาตรภิกษุณีที่บิณฑบาตผ่านหน้าบ้าน”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	66	26	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	64	29	7
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	53	33	14
ค่าเฉลี่ย	61	29.33	9.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างมีความยินดีที่จะใส่บาตรภิกษุณีเป็นจำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 61 ผู้ที่ไม่ใส่คิดเป็นร้อยละ 9.67 และมีความคิดเห็นอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 9.67 ข้อมูลส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากพร้อมที่จะสนับสนุนให้ภิกษุณีสามารถดำรงชีพได้ โดยการยินดีที่ถวายอาหารบิณฑบาตให้กับภิกษุณีที่ผ่านหน้าบ้าน แสดงให้เห็นว่าภิกษุณีสามารถที่จะดำรงชีพนักบวชในสังคมไทยได้

ตารางที่ 41

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า ความเคร่งครัดในข้อวัตร และการถือศีลที่มากกว่าพระภิกษุ ภิกษุณี จะสามารถอยู่ในสังคมปัจจุบันได้หรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ได้	ไม่ได้	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	66	26	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	64	25	11
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	32	12
ค่าเฉลี่ย	62	27.67	10.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดว่าภิกษุณีจะสามารถอยู่ในสังคมได้แม้จะต้องเคร่งในข้อวัตร และถือศีลมากกว่าพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 62 ผู้ที่คิดว่าไม่สามารถอยู่ได้คิดเป็นร้อยละ 27.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 10.33 ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่คิดว่าศีลของภิกษุณีจะเป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน จากแบบสอบถามนี้แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดที่ว่า ภิกษุณีมีศีลมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันจึงไม่ใช่ความคิดเห็นของคนส่วนมาก

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อศีลและข้อวัตรของภิกษุณี

จากทุกตารางสามารถสรุปความคิดเห็นที่มีต่อศีลและข้อวัตรของภิกษุณีได้ ดังนี้ โดยภาพรวมพุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความเห็นว่าศีล 311 ข้อไม่มากเกินไปสำหรับภิกษุณี, ควรมีรูปแบบในการแต่งกายให้ภิกษุณีมีความแตกต่างจะพระภิกษุ, ภิกษุณีควรมีวัดเป็นของตัวเอง, พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความยินดีที่จะใส่บาตรภิกษุณีที่ผ่านหน้าบ้าน และพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าภิกษุณีสามารถจะอยู่ในสังคมได้แม้ศีลและข้อวัตรมากมาย จากข้อมูลทั้งหมดสะท้อนให้เห็นแนวความคิดที่มีต่อภิกษุณีของพุทธศาสนิกชนในด้านบวก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการถวายอาหารบิณฑบาตแก่ภิกษุณี แสดงให้เห็นว่าภิกษุณีสามารถดำรงวิถีชีวิตนักรบวชในสังคมไทยได้

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับคณะสงฆ์

ตารางที่ 42

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าภิกษุณีควรอยู่ภายใต้การดูแลของคณะสงฆ์ไทย ไม่ควรปล่อยให้ตั้งตัวเป็นอิสระ จนอาจก่อให้เกิดนิกายใหม่เกิดขึ้นเพื่อรองรับสถานภาพของภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	66	24	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	84	7	9
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	62	27	11
ค่าเฉลี่ย	70.67	19.33	10

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าภิกษุณีควรอยู่ภายใต้การดูแลของคณะสงฆ์ไทย ไม่ควรปล่อยให้ตั้งตัวเป็นอิสระจนอาจก่อให้เกิดนิกายใหม่เกิดขึ้นเพื่อรองรับสถานภาพของภิกษุณี โดยคิดเป็นร้อยละ 70.67 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 19.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ร้อยละ 10 จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนต้องการให้คณะสงฆ์เข้ามาปกครองภิกษุณี จากความคิดเห็นนี้สามารถมองได้ว่าพุทธศาสนิกชนต้องการให้พระพุทธรูปศาสนาในเมืองไทยมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยไม่แตกแยกกัน ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่สำคัญ มีผู้เสนอว่าเห็นด้วยที่จะให้อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์เพื่อความสามัคคีของพระพุทธรูปศาสนาในประเทศไทย

ตารางที่ 43

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วย
ที่คณะสงฆ์รักษาหลักการอย่างเคร่งครัดด้วยการ
ไม่ยอมรับสถานภาพของภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	44	44	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	56	31	13
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	53	33	14
ค่าเฉลี่ย	51	36	13

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นด้วยกับการที่คณะสงฆ์รักษาหลักการโดยการไม่ยอมรับสถานภาพภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 51 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 36 และผู้ที่มีความคิดอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 13 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยที่คณะสงฆ์รักษาหลักการของตนเอง อย่างไรก็ตาม การไม่ยอมรับนี้หมายถึงไม่ยอมรับในสถานภาพของเถรวาท ข้อมูลนี้จึงมิได้ขัดแย้งกับตารางที่ 21 ที่ต้องการให้คณะสงฆ์ปกครอง เพราะแม้จะต่างนิกายแต่ก็สามารถเข้าอยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ไทยได้ เช่นเดียวกับพระภิกษุที่สังกัดอนันมิกาย แต่ก็อยู่ภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ไทย

ตารางที่ 44

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าคณะสงฆ์ควรจะออกมาชี้แจงแก้ไขปัญหา และหาทางออกในเรื่องภิกษุณีให้ชัดเจนมากกว่านี้”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	72	14	14
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	78	9	13
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	69	18	13
ค่าเฉลี่ย	73	13.67	13.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นด้วยที่จะให้คณะสงฆ์ออกมาชี้แจงแก้ไขปัญหา และหาทางออกในเรื่องภิกษุณีให้ชัดเจนมากกว่านี้คิดเป็นร้อยละ 73 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 13.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 13.33 ข้อมูลส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนจำนวนมากต้องการให้คณะสงฆ์หาทางออกในเรื่องภิกษุณีให้ชัดเจนมากกว่านี้ มองได้ว่าที่ผ่านมาสังคมยังไม่ได้เห็นทางออกที่ชัดเจนจากคณะสงฆ์ จึงมีแนวความคิดเช่นนี้เกิดขึ้น ในส่วนของความคิดเห็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ มีผู้นำเสนอว่า หากว่าคณะสงฆ์ไม่ยอมรับภิกษุณีก็ควรให้ความสำคัญและหาทางออกที่ดีให้กับแม่ชีมากกว่านี้

ตารางที่ 45

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าคณะสงฆ์ควรให้โอกาสภิกษุณีได้มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	44	36	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	78	15	7
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	60	27	13
ค่าเฉลี่ย	60.67	26	10

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าคณะสงฆ์ควรให้โอกาสภิกษุณีได้ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดเป็นร้อยละ 60.67 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 26 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นคิดเป็นร้อยละ 10 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากต้องการเห็นภิกษุณีทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองไทย

ตารางที่ 46

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า
ในที่สุดคณะสงฆ์ไทยจะยอมรับภิกษุณีหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	อื่นๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	56	34	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	29	42	29
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	41	44	15
ค่าเฉลี่ย	42	40	18

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าในที่สุดคณะสงฆ์จะยอมรับภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 42 ผู้ที่เห็นว่าไม่ยอมรับ คิดเป็นร้อยละ 40 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 18 ตารางนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ แม้อุจจากภาพรวมจะเห็นว่าแนวความคิดเห็นส่วนมากคิดว่าในที่สุดคณะสงฆ์จะยอมรับภิกษุณี แต่เมื่อพิจารณาตามกลุ่มจะเห็นได้ว่า กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษารวมทั้งกลุ่มบุคคลทั่วไปส่วนมากเห็นว่าคณะสงฆ์จะไม่ยอมรับ มีเพียงกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมกลุ่มเดียวเท่านั้นที่มีความคิดเห็นส่วนมากคิดว่ายอมรับ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมมองเห็นความเป็นไปได้ที่จะยอมรับภิกษุณีของคณะสงฆ์ แต่อีกสองกลุ่มที่เหลือไม่มีความคิดเช่นนั้น อย่างไรก็ตามกลุ่มบุคคลทั่วไปก็มีความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันทั้งยอมรับและไม่ยอมรับ จะมีเพียงกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาเท่านั้นที่มีความคิดเห็นส่วนมากที่ชัดเจน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนี้ยังมองไม่เห็นความเป็นได้ที่คณะสงฆ์จะยอมรับ มองได้ว่าด้วยความรู้ในเรื่องภิกษุณีที่มีมากกว่ากลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาจึงมีความคิดเห็นเช่นนี้

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อสถานภาพระหว่างภิกษุณีกับคณะสงฆ์

จากทุกตาราง สรุปได้ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อสถานภาพระหว่างภิกษุณีกับคณะสงฆ์ดังนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าภิกษุณีควรอยู่ใต้การปกครองของคณะสงฆ์ไทย คิดเป็นร้อยละ 70.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยที่คณะสงฆ์รักษาหลักการด้วยการไม่ยอมรับสถานภาพของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 51, พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าคณะสงฆ์ควรหาทางออกให้ภิกษุณีชัดเจนมากกว่านี้ คิดเป็นร้อยละ 73, พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าคณะสงฆ์ควรให้โอกาสภิกษุณีช่วยทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา คิดเป็นร้อยละ 60.67 และพุทธศาสนิกชน

ส่วนมากคิดว่าในที่สุดคณะสงฆ์ไทยจะยอมรับภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 42 จากความคิดเห็นทั้งหมด แสดงให้เห็นว่ามีพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนภิกษุณีอยู่เช่นกัน แม้จะยังไม่มากเท่ากับผู้ที่คัดค้าน อย่างไรก็ตามการยอมรับจะมีมากขึ้นหรือไม่นั้น ยังเป็นเรื่องที่ต้องติดตามดูกันอีกในอนาคต

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับรัฐบาล

ตารางที่ 47

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านไม่เห็นด้วยที่จะนำสิทธิในรัฐธรรมนูญมาตราที่ 38 มาใช้ในเรื่องศาสนา เพื่อต้องการให้มีการยอมรับสถานภาพของภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	48	40	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	53	34	13
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	32	12
ค่าเฉลี่ย	52.34	35.33	12.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่เห็นด้วยที่จะนำสิทธิในรัฐธรรมนูญมาใช้ในเรื่องศาสนา เพื่อให้มีการยอมรับสถานภาพของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 52.34 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 35.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 12.33 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าเรื่องของศาสนาก็ควรตัดสินด้วยกฎของศาสนา ไม่สมควรที่จะนำกฎหมายทางโลกนำมาใช้ตัดสินเรื่องทางศาสนา ในส่วนของความคิดเห็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจมีผู้นำเสนอว่า ควรใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ไม่ควรนำเรื่องสิทธิเข้ามาเกี่ยวข้องกับภิกษุณี

ตารางที่ 48

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วยที่รัฐบาลจะปล่อยให้คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาของภิกษุณี โดยไม่เข้าไปก้าวกาย”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	50	44	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	60	22	18
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	32	12
ค่าเฉลี่ย	55.33	32.67	12

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นด้วยที่รัฐบาลไม่เข้าไปก้าวกายปัญหาในเรื่องภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 55.33 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 32.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 12 จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าเรื่องของศาสนจักรก็ควรให้ฝ่ายศาสนจักรเป็นผู้แก้ปัญหาเอง รัฐบาลมีหน้าที่เพียงอุปถัมภ์ศาสนจักรเท่านั้น ไม่ควรที่จะเข้าไปตัดสินใจแทน ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ มีผู้นำเสนอว่า ควรให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของพระพุทธศาสนา มิใช่เป็นภาระของคณะสงฆ์แต่เพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 49

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วยที่รัฐบาลจะให้การสนับสนุนภิกษุณีด้วยการร่างพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพของภิกษุณีให้ถูกต้อง”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	46	44	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	49	44	7
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	52	35	13
ค่าเฉลี่ย	49	41	10

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างเห็นด้วยที่จะให้รัฐบาลให้การสนับสนุนภิกษุณีด้วยการร่างพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพภิกษุณีให้ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 49 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 41 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 10 ข้อมูลจากตารางนี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนทุกกลุ่มต้องการให้รัฐร่างพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพของภิกษุณีให้ถูกต้อง โดยในประเด็นนี้มองได้ว่าพุทธศาสนิกชนมีความคิดว่า อย่างไรก็ตาม สถานภาพของภิกษุณีก็ควรมีการยอมรับในทางใดทางหนึ่ง หากคณะสงฆ์ปิดประตูที่จะยอมรับโดยสิ้นเชิง ในส่วนความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ มีผู้นำเสนอว่า การมี พ.ร.บ. รับรองสถานภาพภิกษุณีอาจขัดกับพระธรรมวินัย

ตารางที่ 50

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า รัฐควรให้การสนับสนุนด้านสวัสดิการแก่ภิกษุณีเช่นเดียวกับพระภิกษุ”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	54	38	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	62	29	9
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	52	36	12
ค่าเฉลี่ย	56	34.33	9.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่ารัฐควรให้การสนับสนุนด้านสวัสดิการแก่ภิกษุณีเช่นเดียวกับพระภิกษุคิดเป็นร้อยละ 56 ที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 34.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 9.67 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนต้องการให้รัฐอุปถัมภ์ภิกษุณีเหมือนกับที่อุปถัมภ์พระภิกษุในพระพุทธศาสนา ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจมีผู้นำเสนอว่า ควรให้สวัสดิการแก่แม่ชีด้วย เพราะเป็นนักบวชหญิงที่มีจำนวนมากอยู่แล้ว

ตารางที่ 51

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า
ในที่สุดรัฐจะเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหาและสนับสนุนภิกษุณีหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	แก้ไข	ไม่แก้ไข	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	62	30	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	33	38	29
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	32	12
ค่าเฉลี่ย	50.34	33.33	16.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าในที่สุดรัฐจะเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหาและสนับสนุนภิกษุณีคิดเป็นร้อยละ 50.34 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 33.33 ผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ 16.33 ตารางนี้มีความแตกต่างทางความคิดของกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาเป็นเพียงกลุ่มเดียวที่มีความคิดเห็นส่วนมากคิดว่า ในที่สุดรัฐจะไม่เข้ามาแก้ไขและสนับสนุนภิกษุณี แต่ก็เพียงร้อยละ 38 เท่านั้น แต่เมื่อมองโดยภาพรวม เห็นได้ว่า มีกระแสของความคิดที่ต้องการให้รัฐเข้ามาแก้ไขและดูแล ไม่ว่าจะคณะสงฆ์จะยอมรับหรือไม่ก็ตาม ในส่วนของความคิดเห็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจมีผู้นำเสนอว่า รัฐควรเข้ามาดูแล มิใช่เป็นเรื่องของศาสนจักรแต่เพียงฝ่ายเดียว

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับรัฐบาล

จากข้อมูลในทุกตาราง ทำให้ผู้ศึกษาสามารถสรุปความคิดเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับสังคมรัฐบาลได้ ดังนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่เห็นด้วยในเรื่องการนำสิทธิในรัฐธรรมนูญมาใช้ในเรื่องศาสนา คิดเป็นร้อยละ 52.34, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยที่รัฐจะปล่อยให้คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 55.33, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยกับการออกพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพของภิกษุณีคิดเป็นร้อยละ 55.33, พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่ารัฐควรจัดให้มีสวัสดิการแก่ภิกษุณีเช่นเดียวกับพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 56 และพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าในที่สุดรัฐจะเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหาและสนับสนุนภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 50.34

ตอนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับสังคม

ตารางที่ 52

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า สังคมไทยจะไม่ยอมรับสถานภาพของภิกษุณี เพราะด้วยจารีตของสังคมไทย การยอมรับนักบวชสตรีเป็นไปได้ยาก”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	28	62	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	53	38	9
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	44	42	14
ค่าเฉลี่ย	41.67	47.33	11

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีความเชื่อว่า สังคมไทยจะไม่ยอมรับสถานภาพของภิกษุณี เพราะด้วยจารีตของสังคมไทยการยอมรับนักบวชสตรีเป็นไปได้ยากคิดเป็นร้อยละ 41.67 ส่วนที่คิดว่าจะมีการยอมรับร้อยละ 47.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 11 จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่า สังคมไทยจะยอมรับสถานภาพของภิกษุณี อย่างไรก็ตามในกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษามีความคิดเห็นที่ตรงกันข้าม กล่าวคือ ส่วนมากไม่คิดว่าสังคมจะให้การยอมรับสถานภาพของภิกษุณีได้ คิดเป็นร้อยละ 53 แสดงให้เห็นว่าในมุมมองของกลุ่มนี้มีความเห็นที่ต่างกับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมและกลุ่มบุคคลทั่วไป ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ มีผู้เสนอว่า ในปัจจุบันนี้การยอมรับแม้จะง่ายกว่าที่จะให้ยอมรับภิกษุณี

ตารางที่ 53

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า
ไม่ควรให้การยอมรับสถานภาพของภิกษุณีเพราะจะก่อให้เกิด
ความแตกแยกในสังคม ระหว่างผู้ที่สนับสนุนและคัดค้าน”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	38	48	14
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	38	60	2
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	47	41	12
ค่าเฉลี่ย	41	49.67	9.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนน้อยคิดว่าไม่ควรให้การยอมรับสถานภาพของภิกษุณีเพราะจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ระหว่างผู้ที่สนับสนุนและคัดค้าน คิดเป็นร้อยละ 41 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับประเด็นนี้ ร้อยละ 49.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 9.33 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า คนส่วนมากไม่คิดว่าประเด็นเรื่องภิกษุณีจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมอย่างมากมาย อย่างไรก็ตาม จำนวนของความคิดเห็นในประเด็นนี้ก็ไม่ได้ต่างกันมากนัก ระหว่างผู้ที่เห็นด้วย และผู้ที่ไม่เห็นด้วย ต่างกันเพียง 8.67 เท่านั้น

ตารางที่ 54

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า
กระแสการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างบุรุษและสตรีในสังคมจะเป็น
แรงหนุนก่อให้เกิดการยอมรับในสถานภาพของภิกษุณีในที่สุด”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	48	42	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	33	47	20
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	52	35	13
ค่าเฉลี่ย	44.34	41.33	14.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุมตัวอย่างส่วนมากคิดว่ากระแสการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างบุรุษและสตรีในสังคม จะเป็นแรงหนุนก่อให้เกิดการยอมรับในสถานภาพของภิกษุณีในที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.34 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 41.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 14.33 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมส่วนมากเห็นว่ากระแสการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมระหว่างบุรุษและสตรีเป็นแรงหนุนที่สำคัญ ในการสร้างกระแสการยอมรับภิกษุณี อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาส่วนมากปฏิเสธแนวคิดนี้ถึง ร้อยละ 47 เมื่อมองโดยภาพรวมคำถามนี้เป็นอีกข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 55

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเชื่อว่ากลุ่มคนในสังคมบางกลุ่มต้องการให้มีภิกษุณีในประเทศไทย และพร้อมที่จะยอมรับสถานภาพของภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	68	20	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	80	13	7
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	57	31	12
ค่าเฉลี่ย	68.34	21.33	10.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุมตัวอย่างส่วนมากเชื่อว่ากลุ่มคนในสังคมบางกลุ่มต้องการให้มีภิกษุณีในประเทศไทย และพร้อมที่จะยอมรับสถานภาพของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 68.34 ผู้ที่ไม่เชื่อ ร้อยละ 21.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 10.33 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากมองเห็นการสนับสนุนภิกษุณีของกลุ่มคนในสังคม นั้นหมายความว่าภิกษุณีเป็นที่ต้องการของคนในสังคมนั้นเอง เห็นได้จากความชัดเจนของความคิดเห็นในการตอบคำถามข้อนี้ซึ่งมีผู้ที่เห็นด้วยเป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 56

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า
ในอนาคตสังคมไทยจะยอมรับสถานภาพของภิกษุณีหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	52	36	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	42	31	27
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	54	35	11
ค่าเฉลี่ย	49.33	34	16.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าในอนาคตสังคมไทยจะยอมรับสถานภาพของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 49.33 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 34 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 16.67 ข้อมูลจากตารางสะท้อนให้เห็นว่า ในทัศนะของพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่ม มีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่ภิกษุณีจะได้รับการยอมรับจากสังคมในอนาคต ในส่วนของความคิดเห็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ มีผู้นำเสนอว่า สังคมไทยจะให้การยอมรับเพราะโดยพื้นฐานคนไทยมีจิตเมตตา

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุณีกับสังคม

ข้อมูลจากทุกตาราง ทำให้สามารถสรุปความคิดเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุณีกับสังคมได้ดังนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าสังคมไทยจะไม่ปฏิเสธสถานภาพของภิกษุณีด้วยเหตุผลเพียงจารีตของสังคมยังยอมรับสตรีในฐานะนักบวชได้ยาก คิดเป็นร้อยละ 47.33, พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าการยอมรับภิกษุณีไม่น่าจะก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 49.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าแรงกระแสเรียกร้องสิทธิสตรีจะเป็นแรงหนุนสำคัญให้มีการยอมรับภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 44.34, พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความเชื่อว่าภิกษุณีมีกลุ่มคนในสังคมบางกลุ่มสนับสนุน คิดเป็นร้อยละ 68.34 และพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าในอนาคตสังคมไทยจะยอมรับภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 49.33

ตอนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม

ตารางที่ 57

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า
เป็นการไม่เหมาะสมที่ภิกษุณีจะมีบทบาทในด้านพิธีกรรม
ควรเป็นหน้าที่ของพระภิกษุมากกว่า”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	54	36	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	42	51	7
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	62	28	10
ค่าเฉลี่ย	52.67	38.33	9

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่คิดว่าภิกษุณีจะมีความเหมาะสมในด้านพิธีกรรม ควรเป็นหน้าที่ของพระภิกษุมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 52.67 กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 38.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 9 แต่เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มจะเห็นได้ว่ากลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา มีความคิดเห็นส่วนมากที่แตกต่าง คือ เห็นด้วยหากภิกษุณีจะมีบทบาทในด้านพิธีกรรม ร้อยละ 51 ในขณะที่อีกสองกลุ่มมีความคิดเห็นส่วนมากไม่เห็นด้วย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักวิชาการและนักศึกษามีมุมมองในเรื่องนี้ที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตามเมื่อมองโดยภาพรวมส่วนมากยังมีความคิดว่าไม่เหมาะสมที่จะให้ภิกษุณีมีบทบาทในด้านพิธีกรรม

ตารางที่ 58

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า การทำบุญกับภิกษุณีได้บุญน้อยกว่าทำกับพระภิกษุ”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	14	80	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	7	75	18
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	30	14
ค่าเฉลี่ย	25.67	61.67	12.66

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่คิดว่าการทำบุญกับภิกษุณีได้บุญน้อยกว่าทำกับพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 25.67 ส่วนที่ไม่คิดมีมากถึงร้อยละ 61.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 12.66 จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ในมุมมองของพุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่เห็นความแตกต่างของการทำบุญกับภิกษุณีและพระภิกษุเพราะถือได้ว่าเป็นพระเหมือนกัน ความแตกต่างของเพศในประเด็นนี้จึงไม่ใช่สิ่งที่สำคัญ

ตารางที่ 59

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านมีความยินดีที่จะมีการนิมนต์ภิกษุณีมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ในงานบุญพิธีที่บ้านของท่าน”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	44	40	16
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	36	51	13
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	52	36	12
ค่าเฉลี่ย	44	42.33	13.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความยินดีที่จะนิมนต์ภิกษุณีมาทำบุญ คิดเป็นร้อยละ 44 ส่วนที่ไม่คิดมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 42.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 13.67 จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความพร้อมที่จะนิมนต์ภิกษุณีมาทำบุญที่บ้าน ซึ่งจากความเห็นนี้สามารถเข้าใจได้ว่า พุทธศาสนิกชนพร้อมที่จะให้ความอุปถัมภ์แก่ภิกษุณี อย่างไรก็ตาม ความเห็นด้วยของพุทธศาสนิกชนในประเด็นนี้ มีจำนวนของความเห็นที่ใกล้เคียงกับแนวคิดที่คัดค้าน ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ มีผู้เสนอว่า ควรจัดให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างภิกษุณีกับพุทธศาสนิกชนกลุ่มต่างๆ

ตารางที่ 60

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเชื่อว่า ภิกษุณีจะช่วยรักษาจารีตทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาได้”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	58	32	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	44	29	27
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	32	12
ค่าเฉลี่ย	52.67	31	16.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าภิกษุณีจะช่วยรักษาจารีตทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา คิดเป็นร้อยละ 52.67 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 31 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 16.33 จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากให้การยอมรับในการเป็นผู้รักษาจารีตทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาโดยภิกษุณี นั่นหมายความว่า มีความเป็นไปได้ที่สตรีจะได้มีบทบาททางพิธีกรรมในสังคมไทย

ตารางที่ 61

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า

“ท่านยอมรับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรมหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	44	38	18
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	44	40	16
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	53	34	13
ค่าเฉลี่ย	47	37.33	15.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนที่สุมตัวอย่างส่วนมากให้การยอมรับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม คิดเป็นร้อยละ 47 ผู้ที่ไม่ยอมรับร้อยละ 37.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 15.67 จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากให้การยอมรับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม ในส่วนของความคิดเห็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจมีผู้เสนอว่ายอมรับเพียงบางพิธีกรรมเท่านั้น

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม

จากทุกตารางในหมวดนี้ทำให้สามารถสรุปความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรมดังนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าไม่เป็นการเหมาะสมที่ภิกษุณีจะมีบทบาทในด้านพิธีกรรม คิดเป็นร้อยละ 52.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่คิดว่าการทำบุญกับภิกษุณีจะได้บุญน้อยกว่าทำกับพระภิกษุ คิดเป็นร้อยละ 61.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความยินดีที่จะมีการนิมนต์ภิกษุณีมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 44, พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าภิกษุณีจะช่วยรักษาจารีตทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาได้ คิดเป็นร้อยละ 52.67 และพุทธศาสนิกชนส่วนมากยอมรับบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม คิดเป็นร้อยละ 47 ข้อมูลโดยภาพรวมทำให้เห็นว่า คำถามในข้อแรกมีการแสดงความคิดเห็นที่แย้งจากข้ออื่น ทำให้มองได้ว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากยังไม่คุ้นเคยกับการเป็นตัวแทนทางพิธีกรรมของภิกษุณี เพราะเคยแต่เห็นเป็นหน้าที่ของพระภิกษุ อย่างไรก็ตามถ้าดูจากภาพรวมก็ต้องยอมรับว่า แท้จริงแล้วพุทธศาสนิกชนส่วนมากก็ยอมรับการทำหน้าที่ทางพิธีกรรมโดยภิกษุณี แสดงให้เห็นว่าในอนาคตภิกษุณีเองก็จะได้รับการยอมรับในบทบาทด้านนี้เช่นเดียวกับพระภิกษุ

ตอนที่ 7 คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตารางที่ 62

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านไม่เห็นด้วย
ที่ภิกษุณีจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของพระโพธิสัตว์”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	32	60	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	34	46	20
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	50	36	14
ค่าเฉลี่ย	38.67	47.33	14

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยที่ภิกษุณีจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของพระโพธิสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 38.47 ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยมีจำนวนมากกว่า คือร้อยละ 47.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 14 เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มจะเห็นได้ว่า กลุ่มบุคคลทั่วไปมีความคิดเห็นที่ต่างจากกลุ่มอื่น คือ ความคิดเห็นส่วนมากไม่เห็นด้วยกับการเผยแผ่แนวคิดพระโพธิสัตว์โดยภิกษุณีร้อยละ 50 สะท้อนให้เห็นว่าสำหรับบุคคลทั่วไปแนวคิดพระโพธิสัตว์ยังเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคย จึงไม่เห็นด้วย แต่โดยภาพรวมจากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าภิกษุณีอาจเป็นผู้นำแนวความคิดเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์เข้าสู่สังคมไทย เมื่อพุทธศาสนิกชนส่วนมากให้การยอมรับกับบทบาทในด้านนี้ มองได้ว่าสังคมส่วนมากก็ให้การยอมรับแนวคิดในการเผยแผ่แม้จะเป็นภิกษุณีสายมหายาน และเผยแพร่แนวความคิดแบบมหายานก็ตาม ในส่วนของความคิดเห็นที่น่าสนใจ มีผู้เสนอว่าทำได้หากเป็นภิกษุณีสายมหายาน

ตารางที่ 63

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านมีความเชื่อว่าการเผยแพร่ธรรมะของภิกษุณีจะทำให้เข้าถึงกลุ่มสตรีชาวพุทธ

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	56	36	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	53	31	16
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	52	36	12
ค่าเฉลี่ย	53.67	34.33	12

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเชื่อว่าการเผยแพร่ธรรมะของภิกษุณีจะทำให้เข้าถึงสตรีชาวพุทธได้มากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 53.67 ผู้ที่ไม่เชื่อร้อยละ 34.33 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 12 จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ภิกษุณีเป็นความหวังที่สำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงสตรีชาวพุทธได้มากขึ้น เพราะสตรียอมที่จะเข้าใจปัญหาของสตรีด้วยกันได้มากกว่า ดังนั้นพุทธศาสนิกชนส่วนมากจึงเห็นด้วยที่ภิกษุณีจะเป็นความหวังที่สำคัญในการสอนสตรี

ตารางที่ 64

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วยถ้าจะมีการเชิญภิกษุณีเข้าไปสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เพื่อช่วยงานของพระภิกษุโดยเฉพาะโรงเรียนสตรี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	66	28	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	56	24	20
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	55	32	13
ค่าเฉลี่ย	59	28	13

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเห็นด้วยถ้าจะมีการเชิญภิกษุณีเข้าไปสอนพระพุทธานุชาในโรงเรียน เพื่อช่วยงานของพระภิกษุโดยเฉพาะโรงเรียนสตรี คิดเป็นร้อยละ 59 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 28 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 13 จากมุมมองนี้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมหวังให้ภิกษุณีเป็นส่วนที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธานุชาให้กับเยาวชน โดยเฉพาะโรงเรียนสตรีที่ต้องมีการสอนพระพุทธานุชา แต่การที่พระภิกษุจะเข้าไปสอนในโรงเรียนสตรีก็เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะสะดวก ดังนั้นภิกษุณีจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสม

ตารางที่ 65

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเชื่อว่าการเผยแผ่พระพุทธานุชาโดยภิกษุณีจะช่วยทำให้พระพุทธานุชามีความมั่นคงในสังคมไทยมากขึ้น”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	50	40	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	44	36	20
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	52	37	11
ค่าเฉลี่ย	48.67	37.67	13.66

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยที่การเผยแผ่พระพุทธานุชาโดยภิกษุณีจะทำให้พระพุทธานุชามีความมั่นคงในสังคมไทยมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 48.67 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 37.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 13.66 จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากให้การยอมรับกับการเผยแผ่พระพุทธานุชาโดยภิกษุณี การทำงานของภิกษุณีจะทำให้พระพุทธานุชาในประเทศไทยมีความมั่นคงมากขึ้น

ตารางที่ 66

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วยกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยภิกษุณีหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	อื่นๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	62	30	8
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	51	31	18
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	58	30	12
ค่าเฉลี่ย	57	30.33	12.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเห็นด้วยกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 57 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 30.33 และผู้ที่มีความเห็นอื่นๆ ร้อยละ 12.67 จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า สังคมต้องการให้ภิกษุณีมีส่วนร่วมในการทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา มิใช่เป็นหน้าที่ของพระภิกษุเพียงฝ่ายเดียว

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

จากข้อมูลในทุกตารางทำให้มีความความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ดังนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยที่ภิกษุณีจะเผยแพร่แนวคิดพระโพธิสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 47.33, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเชื่อว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของภิกษุณีจะทำให้เข้าถึงสตรีชาวพุทธได้มากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 53.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยกับการที่ภิกษุณีจะเข้าไปสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 59, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยเชื่อว่าการทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยภิกษุณีจะทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงในสังคมไทยมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 48.67 และพุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 48.67 โดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า พุทธศาสนิกชนมีกระแสตอบรับที่ดีต่อบทบาทของภิกษุณีในการทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าการทำงานของภิกษุณีจะได้รับการยอมรับที่ดีจากสังคมส่วนมาก

ตอนที่ 8 คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการทำงานสังคมสงเคราะห์

ตารางที่ 67

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่หน้าที่ของภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	40	54	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	15	67	18
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	49	40	11
ค่าเฉลี่ย	34.67	53.67	11.66

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีความเชื่อว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่หน้าที่ของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 34.67 ผู้ที่เห็นด้วย ร้อยละ 53.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ร้อยละ 11.66 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่างานสังคมสงเคราะห์ก็เป็นหน้าที่หนึ่งของภิกษุณีเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในการให้ความช่วยเหลือแก่สตรีด้วยกัน ภิกษุณีมีความเหมาะสมที่จะเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาทางสังคมอีกทางออกหนึ่ง ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆที่น่าสนใจมีผู้นำเสนอว่า เมื่อพระภิกษุทำงานสังคมสงเคราะห์ได้ ภิกษุณีก็น่าจะทำได้เหมือนกัน

ตารางที่ 68

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่า
การชวนขยายทำงานสังคมสงเคราะห์จะเป็นอุปสรรค
ในการปฏิบัติธรรมของภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	36	58	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	29	58	13
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	54	33	11
ค่าเฉลี่ย	39.67	49.67	10

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนน้อยมีความเชื่อว่าการ
ทำงานสังคมสงเคราะห์จะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรมของภิกษุณีคิดเป็นร้อยละ 39.67 ผู้ที่ไม่
เชื่อ ร้อยละ 49.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 10 เมื่อพิจารณาตามหัวข้อเห็นได้ว่า
คำตอบของกลุ่มบุคคลทั่วไปต่างจากกลุ่มอื่น กล่าวคือ มีความคิดเห็นส่วนมากเห็นว่าการทำงาน
สังคมสงเคราะห์อาจเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมของภิกษุณี แสดงให้เห็นว่าในมุมมองของ
ชาวบ้านคิดว่าภิกษุณีควรจะสนใจหน้าที่หลักของตนเองมากกว่า อย่างไรก็ตามในภาพรวมความ
คิดเห็นทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์ไม่เป็น
อุปสรรคต่อภิกษุณีแต่อย่างใด ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจมีผู้นำเสนอว่า หากการ
ทำงานนั้นไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำได้

ตารางที่ 69

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเห็นด้วย
ที่ภิกษุณีจะเข้ามามีบทบาทในการทำงานสังคมสงเคราะห์ เช่น
ช่วยเหลือสตรีที่ประสบภัยปัญหาชีวิตต่าง ๆ”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	60	34	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	71	20	9
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	48	38	14
ค่าเฉลี่ย	59.67	30.67	9.66

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นด้วยที่ภิกษุณีจะ
เข้ามามีบทบาทในการทำงานสังคมสงเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 59.67 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 30.67
และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 9.66 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมส่วนมากคาดหวังให้
ภิกษุณีเข้าแก้ปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดกับสตรี ในส่วนของความคิดเห็นอื่นที่
น่าสนใจ มีผู้นำเสนอว่า ควรให้มีหน้าที่ในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของสตรีในสังคมที่ได้รับความ
ลำบาก เพราะสตรียอมเข้าใจสตรีด้วยกันได้ดีกว่าบุรุษเพศ

ตารางที่ 70

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเชื่อว่า
ภิกษุณีจะเป็นทางออกของสังคมในกรณีของสตรีที่ต้องการวิถีชีวิต
นักบวชได้ดีกว่าการบวชเป็นแม่ชี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	50	38	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	42	47	11
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	53	32	15
ค่าเฉลี่ย	48.33	39	12.67

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุมตัวส่วนมากอย่างเชื่อว่าภิกษุณีจะเป็นทางออกของสังคมในกรณีของสตรีที่ต้องการวิถีชีวิตนักบวชได้ดีกว่าการบวชเป็นแม่ชี คิดเป็นร้อยละ 48.33 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 39 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 12.67 เมื่อพิจารณาตามกลุ่มเป้าหมายจะเห็นได้ว่า มีเพียงกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษาเท่านั้นที่มีความคิดเห็นแย้งจากกลุ่มอื่น กล่าวคือ ความคิดเห็นส่วนมากไม่คิดว่าภิกษุณีจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาของแม่ชี ร้อยละ 47 แต่ความคิดนี้ก็ได้มากกว่าจำนวนของผู้ที่เห็นต่างมากนัก อย่างไรก็ตามในภาพรวมสังคมส่วนมากก็ยังคิดว่าภิกษุณีจะเป็นคำตอบของชีวิตนักบวชสตรีได้ดีกว่าการบวชเป็นแม่ชี ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจมีผู้นำเสนอว่า อาจทำให้ขัดต่อหลักการพระพุทธศาสนา, อาจก่อให้เกิดความแตกแยก

ตารางที่ 71

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า

“ท่านสนับสนุนให้ภิกษุณีช่วยแก้ปัญหาสังคม เช่น โสเภณี เด็กผู้หญิงที่ไม่มีโอกาสในการศึกษา ฯลฯ หรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	สนับสนุน	ไม่สนับสนุน	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	60	28	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	64	25	11
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	56	31	13
ค่าเฉลี่ย	60	28	36

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุมตัวอย่างส่วนมากสนับสนุนให้ช่วยแก้ปัญหาสังคม เช่น โสเภณี เด็กผู้หญิงที่ไม่มีโอกาสในการศึกษา ฯลฯ คิดเป็นร้อยละ 60 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 28 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 36 ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าสังคมส่วนมากสนับสนุนให้ภิกษุณีช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทภิกษุณีในการทำงานสังคมสงเคราะห์

ข้อมูลทุกตารางทำให้เห็นความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการทำงานสังคมสงเคราะห์ ดังนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์เป็น

หน้าที่ส่วนหนึ่งของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 53.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่คิดว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์จะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมของภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 49.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยที่ภิกษุณีจะเข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือสตรีที่ประสบปัญหาชีวิตต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 59.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเชื่อว่าภิกษุณีจะเป็นทางออกของสังคมในกรณีของสตรีที่ต้องการชีวิตนักรบขได้ดีกว่าการบวชเป็นแม่ชี คิดเป็นร้อยละ 48.33 และ พุทธศาสนิกชนส่วนมากสนับสนุนให้ภิกษุณีเป็นทางออกหนึ่งในการแก้ปัญหาสังคม คิดเป็นร้อยละ 60 ข้อมูลทั้งหมดทำให้เห็นภาพรวมของความคิดเห็นในเชิงบวก ที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการทำงานสังคมสงเคราะห์ แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากต้องการให้ภิกษุณีมาเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาของสังคมในจุดนี้

ตอนที่ 9 คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภิกษุณีในการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ

ตารางที่ 72

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าการที่ภิกษุณีทำงานร่วมกับกลุ่มสิทธิสตรี อาจก่อให้เกิด
ภาพลักษณ์ที่ไม่เหมาะสม”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	36	52	12
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	31	58	11
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	59	27	14
ค่าเฉลี่ย	42	45.67	12.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่คิดว่าการที่ภิกษุณีทำงานร่วมกับกลุ่มสิทธิสตรี อาจก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 42 ผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 45.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 12.33 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าความคิดเห็นส่วนมากเห็นด้วยที่ภิกษุณีจะทำงานร่วมกับกลุ่มสิทธิสตรี ในส่วนของความคิดเห็นอื่นๆ ที่น่าสนใจมีผู้นำเสนอว่า หากหวังประโยชน์ต่อส่วนรวมก็น่าที่จะกระทำได้

ตารางที่ 73

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านเชื่อว่าการทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในสังคมของภิกษุณี เป็นการสร้างแนวร่วมในการสนับสนุนภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	40	54	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	51	36	13
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	52	36	12
ค่าเฉลี่ย	47.67	42	10.33

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความเชื่อว่าการทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในสังคมของภิกษุณี เป็นการสร้างแนวร่วมในการสนับสนุนภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 47.67 ผู้ที่เชื่อคิดเป็นร้อยละ 42 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ร้อยละ 10.33 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าความคิดเห็นส่วนมากมีความเชื่อว่าการทำงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ เป็นหนทางหนึ่งในการสนับสนุนภิกษุณี

ตารางที่ 74

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “การที่ภิกษุณีมีความสัมพันธ์กับองค์กรในต่างประเทศ ทำให้ภิกษุณีได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติมากขึ้น”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	54	40	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	53	31	16
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	54	33	13
ค่าเฉลี่ย	53.67	34.67	11.66

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุมตัวอย่างส่วนมากเชื่อว่าการที่ภิกษุณีมีความสัมพันธ์กับองค์กรในต่างประเทศ ทำให้ภิกษุณีได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 53.67 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 34.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 11.66 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า การที่ภิกษุณีมีความสัมพันธ์กับองค์กรในต่างประเทศ โดยเฉพาะภิกษุณีต่างประเทศ จะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญให้มีการยอมรับภิกษุณีมากขึ้นทั้งในระดับภายในประเทศไทย และในระดับนานาชาติ

ตารางที่ 75

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านสนับสนุนการที่ภิกษุณีได้ประสานงานกับกลุ่มสิทธิสตรี เพื่อเป็นพลังของกลุ่มสตรี ในการสร้างการยอมรับบทบาทของภิกษุณี”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	ใช่	ไม่ใช่	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	60	34	6
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	51	38	11
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	57	30	13
ค่าเฉลี่ย	56	34	10

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุมตัวอย่างส่วนมากสนับสนุนการที่ภิกษุณีได้ประสานงานกับกลุ่มสิทธิสตรี เพื่อเป็นพลังของกลุ่มสตรี ในการสร้างการยอมรับบทบาทของภิกษุณีคิดเป็นร้อยละ 56 ผู้ที่ไม่สนับสนุนร้อยละ 34 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่น ๆ ร้อยละ 10 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าในทัศนะของพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่ม การเข้าร่วมกับกลุ่มที่เป็นสตรีด้วยกันเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการสร้างการยอมรับภิกษุณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการยอมรับจากกลุ่มสตรีด้วยกัน

ตารางที่ 76

แสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบร้อยละ ในคำถามว่า “ท่านคิดว่าการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ของภิกษุณีมีความเหมาะสมหรือไม่”

กลุ่มเป้าหมาย	แสดงความคิดเห็น		
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	อื่น ๆ
1. กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม	54	36	10
2. กลุ่มนักวิชาการและนักศึกษา	47	33	20
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป	50	35	15
ค่าเฉลี่ย	50.33	34.67	15

จากตารางแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่สุ่มตัวอย่างส่วนมากคิดว่าการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ของภิกษุณีมีความเหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 50.33 ผู้ที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ 34.67 และผู้ที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ร้อยละ 15 ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่มเห็นด้วยกับการทำงานไม่ว่าจะเป็นองค์กรใดๆ หากการทำงานนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่พระศาสนาแก่สังคม พุทธศาสนิกชนส่วนมากก็ไม่คัดค้านแต่อย่างใด

สรุปความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการทำงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ

จากทุกตารางทำให้เห็นความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของภิกษุณีในการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ดังนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนมากเชื่อว่าภิกษุณีสามารถทำงานกับกลุ่มสิทธิสตรีได้ ไม่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 45.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากเชื่อว่าการทำงานร่วมกับองค์กรต่างๆ เป็นการสร้างแนวร่วมในการสนับสนุนภิกษุณี คิดเป็นร้อยละ 47.67 พุทธศาสนิกชนส่วนมากเชื่อว่าการที่ภิกษุณีมีความสัมพันธ์กับองค์กรในต่างประเทศ ทำให้ภิกษุณีได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ คิดเป็นร้อยละ 53.67, พุทธศาสนิกชนส่วนมากสนับสนุนภิกษุณีในการทำงานร่วมกับกลุ่มสิทธิสตรี คิดเป็นร้อยละ 56 และพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าการทำงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ ของภิกษุณีมีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 50.33 โดยภาพรวมเห็นได้ว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากมีกระแสนิยมรับในเชิงบวกต่อการทำงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ ของภิกษุณี ซึ่งนี่เป็นปัจจัยที่สำคัญให้ภิกษุณีได้มีโอกาสในการสร้างแนวร่วมทางสังคม เพื่อให้เกิดการยอมรับภิกษุณีมาก

ข้อเสนอแนะที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของภิกษุณี

ข้อมูลจากแบบสอบถามในส่วนข้อเสนอแนะ ซึ่งก็มีทั้งผู้คัดค้านและสนับสนุนภิกษุณี อย่างไรก็ตามจำนวนผู้สนับสนุนและคัดค้านนั้นมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้ศึกษาได้ประมวลความคิดที่สำคัญนำเสนอ ดังนี้

ฝ่ายที่คัดค้านภิกษุณี ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้ความสำคัญพระธรรมวินัยเป็นหลัก ไม่ควรสร้างองค์กรใหม่ขึ้นมาแทนองค์กรเดิมให้วุ่นวาย และไม่ควรถือสังกัดเถรวาท สังคมไทยมีแม่ชื้ออยู่แล้วควรที่จะกลับไปพัฒนาองค์กรของแม่ชีให้เข้มแข็ง ในส่วนของบทบาทภิกษุณีไม่ควรมีบทบาทอะไรมาก ควรจะตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ไม่ควรมาสนใจงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสังคมมากนัก

ฝ่ายที่สนับสนุนภิกษุณีให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อภิกษุณีในทางที่ดีขึ้น ไม่ถือว่าภิกษุณีเป็นองค์ใหม่เมื่อเป็นของเดิมที่มีอยู่แล้วในสมัยพุทธกาล เมื่อแม่ชีไม่สามารถเป็นนักบวชได้ก็ควรเปิดโอกาสให้ภิกษุณีบ้าง เมื่อพระสงฆ์ทำงานสังคมสงเคราะห์ได้ภิกษุณีก็ควรทำได้เช่นเดียวกัน การที่สังคมไทยมีพุทธบริษัทครบองค์ 4 เป็นเรื่องที่น่ายินดี จะได้ช่วยกันทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงในสังคมไทย

5.4 สรุปผลจากแบบสอบถาม

จากการศึกษาแบบสอบถาม สรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นเรื่องการยอมรับสถานภาพของภิกษุณี ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่ปฏิเสธการยอมรับภิกษุณีแม้มีจำนวนมากว่า แต่ก็ไม่ได้มากกว่าผู้ที่สนับสนุนมากนัก นั้นแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ภิกษุณีจะได้รับการยอมรับในสถานภาพมากขึ้น ที่สำคัญเห็นได้ชัดประการหนึ่งกลุ่มที่สนับสนุนไม่ได้ให้ความสำคัญกับพระธรรมวินัยมากนัก เพราะให้ความสำคัญกับบทบาทมากกว่า

ประเด็นศีลและข้อวัตรของภิกษุณี สรุปได้ว่าความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนส่วนมากเห็นด้วยกับการรักษาศีล 311 ข้อว่าไม่เป็นข้อวัตรที่มากเกินไป การแต่งกายของภิกษุณีควรให้แตกต่างจากภิกษุ ภิกษุณีควรมีวัดเป็นของตัวเอง, พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความยินดีที่จะให้การอุปถัมภ์โดยการใส่บาตรภิกษุณี และคิดว่าแม้ในปัจจุบันภิกษุณีจะสามารถอยู่ในสังคมได้ แม้จะมีข้อวัตรที่มากมาย แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากมีความเห็นว่า ภิกษุณีจะสามารถรักษาศีลและข้อวัตร ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างแน่นอน

ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับคณะสงฆ์ ผลของแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนต้องการให้ภิกษุณีอยู่ใต้การดูแลของคณะสงฆ์ไทย แม้จะเห็นด้วยที่คณะสงฆ์ไม่ยอมรับภิกษุณี อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนส่วนมากหวังให้คณะสงฆ์ออกมาหาทางออกให้ภิกษุณีชัดเจนมากกว่านี้ และควรให้โอกาสภิกษุณีได้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในที่สุดพุทธศาสนิกชนหวังให้คณะสงฆ์ยอมรับภิกษุณีในเมืองไทย

ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับรัฐบาล ผลของแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่เห็นด้วยที่จะนำเอาสิทธิในรัฐธรรมนูญมาตรา 38 มาใช้ในเรื่องศาสนา เพื่อให้มีการยอมรับสถานภาพของภิกษุณี และเห็นด้วยที่รัฐบาลจะไม่เข้าไปก้าวก่ายการทำงานของคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนส่วนมากต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนภิกษุณีด้วยการร่างพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพของภิกษุณีให้ถูกต้อง และคิดว่าควรมีสวัสดิการให้ภิกษุณีเช่นเดียวกับพระภิกษุ สุดท้ายพุทธศาสนิกชนต้องการให้รัฐเข้ามาดูแลและแก้ไขปัญหาภิกษุณี ประเด็นนี้สรุปได้ว่า ในเบื้องต้นพุทธศาสนิกชนส่วนมากไม่เห็นด้วยที่จะนำเรื่องสิทธิมาใช้ในพระพุทธศาสนา รวมทั้งไม่เห็นด้วยที่รัฐบาลจะเข้าไปก้าวก่ายการทำงานกับคณะสงฆ์ แต่ในประเด็นเรื่องการออก พ.ร.บ. รับรองสถานภาพภิกษุณี แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากตระหนักถึงปัญหาที่คณะสงฆ์อาจจะไม่สามารถแก้ไขได้ ท้ายที่สุดยังหวังให้รัฐบาลเข้ามาช่วยแก้ปัญหา เพราะต่อให้คณะสงฆ์จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ภิกษุณีก็ยังคงมีในสังคม ดังนั้นจึงต้องมีความชัดเจนในสถานภาพของภิกษุณี รัฐเองจึงมีหน้าที่เข้ามาดูแลในที่สุด

ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของภิกษุณีกับสังคม ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าสังคมไทยจะไม่ยอมรับภิกษุณี แต่จำนวนความคิดเห็นก็ใกล้เคียงกับพุทธศาสนิกชนที่คิดว่าสังคมไทยจะยอมรับ และพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่ากรยอมรับสถานภาพของภิกษุณีไม่น่าจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ที่สำคัญพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าแรงหนุนของกระแสการเรียกร้องสิทธิและการสนับสนุนของกลุ่มคนในสังคม จะทำให้มีการยอมรับสถานภาพของภิกษุณีในอนาคต

ประเด็นเรื่องบทบาทของภิกษุณีในการประกอบพิธีกรรม ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่า การประกอบพิธีกรรมไม่ใช่หน้าที่ของภิกษุณีควรเป็นหน้าที่ของพระภิกษุมากกว่า อย่างไรก็ตาม พุทธศาสนิกชนส่วนมากคิดว่าการทำบุญกับภิกษุณีไม่ได้ทำให้ได้บุญน้อยกว่าพระภิกษุ จึงพร้อมที่จะนิมนต์ภิกษุณีมาทำบุญที่บ้าน เพราะเชื่อและยอมรับในบทบาทการประกอบพิธีกรรมของภิกษุณี สรุปได้ว่าพุทธศาสนิกชนส่วนมากยังติดอยู่กับภาพลักษณ์ของพระภิกษุในการทำเป็นสัญลักษณ์ทางพิธีกรรม จึงมีความเห็นว่าไม่ใช่หน้าที่ของภิกษุณี แต่เมื่อดูจากข้ออื่นๆ จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนิกชนส่วนมากพร้อมที่จะให้การสนับสนุน

ภิกษุณีในการเป็นสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมเช่นเดียวกัน จึงมองได้ว่าการไม่ยอมรับในข้อแรกเกิดจากความไม่เคยชิน แต่เมื่อดูจากการสนับสนุนในข้อที่เหลือ จึงมีความเป็นไปได้ในอนาคตภิกษุณี จะได้รับการยอมรับในฐานะสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมเช่นเดียวกับพระภิกษุ

ประเด็นเรื่องบทบาทของภิกษุณีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนส่วนมาก เห็นด้วยที่จะมีการเผยแผ่แนวคิดพระโพธิสัตว์โดยภิกษุณี การเผยแผ่ของ ภิกษุณีจะทำให้เข้าถึงสังคมสตรีชาวพุทธได้ง่าย ภิกษุณีจะสามารถสอนพระพุทธศาสนาใน โรงเรียนสตรีได้เหมาะสมกว่าพระภิกษุ พุทธศาสนิกชนส่วนมากจึงเห็นด้วยกับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของภิกษุณีมีส่วนทำให้พระพระพุทธศาสนามีความมั่นคงมากขึ้น

ประเด็นเรื่องบทบาทของภิกษุณีในการทำงานสังคมสงเคราะห์ ความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนส่วนมากเชื่อว่าการทำงานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ภิกษุณี เห็นด้วย และสนับสนุนให้ภิกษุณีจะทำงานสังคมสงเคราะห์ และจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมของ ภิกษุณี ภิกษุณีเป็นทางออกของชีวิตนักบวชสตรีได้ดีกว่าแม่ชี

ประเด็นเรื่องบทบาทของภิกษุณีในการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนส่วนมาก เชื่อว่าภิกษุณีมีความเหมาะสมและสามารถทำงานร่วมกับองค์กรต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่สนับสนุนพลังของสตรี เพื่อเป็นฐานสนับสนุนให้ มีการยอมรับภิกษุณีในที่สุด

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม แบบสอบถามในเรื่องสถานภาพและบทบาทของภิกษุณี ทำให้เห็นกระแสของการยอมรับภิกษุณีที่เพิ่มมากขึ้น แม้ในส่วนของการยอมรับยังน้อยกว่าฝ่ายที่ปฏิเสธ แต่กระแสการยอมรับของสังคมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ประการ ที่สำคัญสังคมไทยมีพื้นฐานจิตใจที่เมตตา หากภิกษุณีสามารถพิสูจน์ตัวเองได้ว่ามีประโยชน์ต่อ พระพุทธศาสนา สังคมก็จะเห็นคุณค่าของภิกษุณี เหมือนที่ปรากฏกับกรณีสันตติโคก หรือกรณี ธรรมกาย ที่แม้จะมีปัญหาเกี่ยวกับคณะสงฆ์หลัก แต่ก็สามารถยืนหยัดอยู่ในสังคมได้ เนื่องจากมีกลุ่ม คนที่พร้อมยอมรับ กรณีเช่นนี้มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดกับภิกษุณีหากภิกษุณีสามารถมีพื้นที่ใน การทำงานให้กับตัวเองได้ ก็จะมีกลุ่มทางสังคมสนับสนุนให้ภิกษุณีอยู่ในสังคมไทยอย่างแน่นอน ในส่วนบทบาทความคิดเห็นที่ตอบรับมีค่อนข้างมากกว่าแนวความคิดเห็นที่ปฏิเสธ ซึ่งกระแสการ ยอมรับในบทบาทเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นแรงหนุนที่สำคัญสำหรับภิกษุณี เมื่อความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนพร้อมจะเปิดโอกาสให้ภิกษุณีได้พิสูจน์ตัวเอง ส่วนภิกษุณีจะทำได้แค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับ ตัวของภิกษุณีเอง กล่าวได้ว่าสถานภาพและบทบาทของภิกษุณีจะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับบทบาทที่ ภิกษุณีมีต่อสังคมนับแต่วันนี้ไป